

Årsregnskap for regnskapsåret 2016

Organisasjonsnr: 937 891 334
Navn/foretaksnavn: SPAREBANKEN TELEMARK
Forretningsadresse: Storgata 117
3921 PORSGRUNN

Brønnøysundregistrene

30.04.2021

Brønnøysundregistrene

Postadresse: 8910 Brønnøysund

Telefoner: Opplysningstelefonen 75 00 75 00 Telefaks 75 00 75 05

E-post: firmapost@brreg.no Internett: www.brreg.no

Organisasjonsnummer: 974 760 673

Brønnøysundregistrene - Regnskapsregisteret

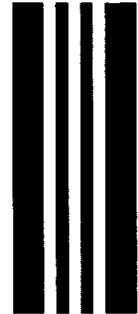
2017 100003

VEDLEGG TIL ÅRSREGNSKAP 2016

SPAREBANKEN TELEMAR Postboks 188 3901 PORSGRUNN	Organisasjonsnr.	SPA
	937 891 334	

Registrerte opplysninger per 19.04.2017		Eventuelle endringer dette regnskapsåret	
Startdato 01.01.2016	Avslutningsdato 31.12.2016	Startdato	Avslutningsdato
Konsernforhold Foreninger som følger regler for frivillig virksomhet, kan ikke være morselskap	Morselskap JA	Endret konsernforhold ☐ Morselskap ☐ Ikke morselskap	

Kun for aksjeselskap som har meldt fravalg av revisjon

Selskapet har besluttet at årsregnskapet ikke skal revideres Ja

Årsregnskapet er utarbeidet av ekstern autorisert regnskapsfører Ja

Ekstern autorisert regnskapsfører har i løpet av regnskapsåret bistått ved den løpende regnskapsføringen eller utført andre tjenester for selskapet enn å utarbeide årsregnskapet Ja

Årsregnskapet er satt opp etter reglene for frivillig virksomhet Avkrysning er kun aktuelt for foreninger (FLI) som er registrert i Frivillighetsregisteret

Hvis enheten ikke følger norsk regnskapslov eller frivillighetsregisterloven, kryss av IFRS selskap IFRS konsern

Hvis enheten velger å avvike fra regnskapsloven § 6-1, kryss av Funksjon selskap Funksjon konsern

Følges regnskapsreglene for små foretak? Ja Nei

Jeg bekrefter at vedlagte årsregnskap er fastsatt av kompetent organ den _____ Dato

Sted/dato, Underskrift av representant for enheten

Emot

Bare til bruk for Regnskapsregisteret

G NYVE Admr Kregn Ja Nei Aktiv. regn

M Rets Ant.s

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ov.b	årsb	res	bal	e.bal	gj.bal	rev	i-rev	k-res	k-bal	k-n	k-rev	i-k-rev	n
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k-regn	kto	d.k	ik-fv	konsf	ifrs	fr-rev					funk	u.off	brev

BR-1001-11

Brønnøysundregistrene

ÅRSREGNSKAP FOR REGNSKAPSÅRET 2016 - GENERELL INFORMASJON

Journalnummer: 2017 235032

Enheten

Organisasjonsnummer: 937 891 334
Organisasjonsform: Sparebank
Foretaksnavn: SPAREBANKEN TELEMARK
Forretningsadresse: Storgata 117
3921 PORSGRUNN

Regnskapsår

Årsregnskapets periode: 01.01.2016 - 31.12.2016

Konsern

Morselskap i konsern: Ja
Konsernregnskap lagt ved: Nei

Regnskapsregler

Regler for små foretak benyttet: Nei
Benyttet ved utarbeidelsen av
årsregnskapet til selskapet: Regnskapslovens alminnelige regler

Årsregnskapet fastsatt av kompetent organ

Bekreftet av representant for selskapet: Per Halvorsen
Dato for fastsettelse av årsregnskapet: 13.02.2017

Grunnlag for avgivelse

År 2016: Årsregnskap er elektronisk innlevert.
År 2015: Tall er hentet fra elektronisk innlevert årsregnskap fra 2016.

Det er ikke krav til at årsregnskapet m.v. som sendes til Regnskapsregisteret er undertegnet. Kontrollen på at dette er utført ligger hos revisor/enhetens øverste organ. Sikkerheten ivaretas ved at innsender har rolle/rettighet for innsending av årsregnskapet via Altinn, og ved at det bekreftes at årsregnskapet er fastsatt av kompetent organ.

Brønnøysundregistrene, 18.03.2017

Brønnøysundregistrene

Postadresse: Postboks 900, 8910 Brønnøysund
Telefoner: Opplysningstelefonen 75 00 75 00 Administrasjonen 75 00 75 09 Telefaks 75 00 75 05
E-post: firmapost@breg.no Internett: www.brreg.no
Organisasjonsnummer: 974 760 673

Organisasjonsnr: 937 891 334
SPAREBANKEN TELEMARK

RESULTATREGNSKAP

Beløp i: NOK	Note	2016	2015
RESULTATREGNSKAP			
Renteinntekter og lignende inntekter			
Renter og lignende inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	4	11 031 000	16 167 000
Renter og lignende inntekter av utlån til og fordringer på kunder	4	557 801 000	608 949 000
Renter og lignende inntekter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapirer	4	15 198 000	23 452 000
Sum renteinntekter og lignende inntekter	4	584 030 000	648 568 000
Rentekostnader og lignende kostnader			
Renter og lignende kostnader på gjeld til kredittinstitusjoner	4	1 919 000	2 426 000
Renter og lignende kostnader på innskudd fra og gjeld til kunder	4	115 930 000	198 478 000
Renter og lignende kostnader på utstedte verdipapirer	4	106 066 000	113 893 000
Renter og lignende kostnader på ansvarlig lånekapital	4	732 000	629 000
Andre rentekostnader og lignende kostnader	4	9 964 000	9 491 000
Sum rentekostnader og lignende kostnader	4	234 611 000	324 917 000
Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	4	349 419 000	323 651 000
Utbytte og andre inntekter av verdipapirer med variabel avkastning			
Inntekter av aksjer, andeler og andre verdipapirer med variabel avkastning	7	24 986 000	10 692 000
Inntekter av eierinteresser i tilknyttede selskaper	7	19 826 000	6 969 000
Inntekter av eierinteresser i			

konsernselskaper	7	2 077 000	1 685 000
Sum utbytte og andre inntekter av verdipapirer med variabel avkastning	7	46 889 000	19 346 000
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester			
Garantiprovisjon	5	3 532 000	3 687 000
Andre gebyrer og provisjonsinntekter	5	155 504 000	159 328 000
Sum provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	5	159 036 000	163 015 000
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester			
Andre gebyrer og provisjonskostnader	5	21 588 000	20 199 000
Sum provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	5	21 588 000	20 199 000
Netto verdiendring og gevinst/tap på valuta og verdipapirer som er omløpsmidler			
Netto verdiendring og gevinst/tap på sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapirer	8	3 074 000	-6 677 000
Netto verdiendring og gevinst/tap på aksjer og andre verdipapirer med variabel avkastning	8	-322 000	-251 000
Netto verdiendring og gevinst/tap på valuta og finansielle derivater	8	2 345 000	3 216 000
Sum netto verdiendring og gevinst/tap på valuta og verdipapirer som er omløpsmidler	8	5 097 000	-3 712 000
Andre driftsinntekter			
Driftsinntekter faste eiendommer	6	2 326 000	2 209 000
Andre driftsinntekter	6	23 689 000	495 000
Sum andre driftsinntekter	6	26 015 000	2 704 000
Lønn og generelle administrasjonskostnader			
Lønn	9	108 582 000	95 603 000
Pensjoner	9	10 845 000	12 008 000
Sosiale kostnader	9	22 389 000	19 035 000
Lønn m.v.	9	141 816 000	126 646 000
Administrasjonskostnader	10	79 843 000	75 340 000
Sum lønn og generelle administrasjonskostnader	9,10	221 659 000	201 986 000

Avskrivninger m.v. av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler			
Ordinære avskrivninger	12	9 506 000	9 729 000
Nedskrivninger	12	16 500 000	0
Sum avskrivninger m.v. av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	12	26 006 000	9 729 000
Andre driftskostnader			
Driftskostnader faste eiendommer	10	5 142 000	6 092 000
Andre driftskostnader	10	29 939 000	27 517 000
Sum andre driftskostnader	10	35 081 000	33 609 000
Tap på utlån, garantier m.v.			
Tap på utlån	14	272 000	7 586 000
Tap på garantier m.v.	14	-155 000	1 305 000
Sum tap på utlån, garantier m.v.	14	117 000	8 891 000
Nedskrivning/reversering av nedskrivning og gevinst/tap på verdipapirer som er anleggsmidler			
Nedskrivning/reversering av nedskrivning	16	-14 400 000	-2 000 000
Gevinst/tap	16	15 867 000	0
Sum nedskrivning/reversering av nedskrivning og gevinst/tap på verdipapirer som er anleggsmidler	16	1 467 000	-2 000 000
Resultat av ordinær drift		283 472 000	228 590 000
Skatt på ordinært resultat	11	63 634 000	62 197 000
Resultat av ordinær drift etter skatt		219 838 000	166 393 000
Resultat av ekstraordinære poster		0	0
Resultat for regnskapsåret		219 838 000	166 393 000
Overføringer og disponeringer			
Utbytte på aksjer/utbytte på grunnfondsbevis	23	40 000 000	20 000 000
Overført til sparebankens fond	23	132 649 000	98 502 000
Overført til gavefond og/eller gaver	23	4 500 000	4 500 000
Overført til utjevningsfond	23	42 689 000	43 391 000
Sum disponeringer og overføringer	23	219 838 000	166 393 000

Organisasjonsnr: 937 891 334
SPAREBANKEN TELEMARK

BALANSE

Beløp i: NOK	Note	2016	2015
BALANSE - EIENDELER			
Kontanter og fordringer på sentralbanker		38 030 000	92 683 000
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner			
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid eller oppsigelsesfrist	13	672 299 000	203 801 000
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner med avtalt løpetid eller oppsigelsesfrist	13	214 322 000	265 693 000
Sum netto utlån og fordringer på kredittinstitusjoner	13	886 621 000	469 494 000
Utlån til og fordringer på kunder			
Factoring		0	0
Kasse-/drifts- og brukskreditter	14	2 078 000 000	1 885 191 000
Byggelån	14	509 059 000	387 983 000
Nedbetalingslån	14	16 482 147 000	15 525 459 000
Nedskrivninger på individuelle utlån	14	62 420 000	118 602 000
Nedskrivninger på grupper utlån	14	79 700 000	50 000 000
Sum netto utlån og fordringer på kunder	14	18 927 086 000	17 630 031 000
Overtatte eiendeler	12	5 500 000	5 500 000
Sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapirer med fast avkastning			
Sertifikater og obligasjoner	15,20	231 390 000	234 090 000
Utstedt av det offentlige		231 390 000	234 090 000
Sertifikater og obligasjoner	15,20	605 262 000	872 021 000
Utstedt av andre		605 262 000	872 021 000
Sum sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapirer med fast avkastning	15,20	836 652 000	1 106 111 000

Aksjer, andeler og andre verdipapirer med variabel avkastning			
Aksjer, andeler og grunnfondsbevis	16	620 121 000	555 950 000
Andeler i ansvarlige selskaper, kommandittselskaper m.v.	16	2 416 000	2 416 000
Sum aksjer, andeler og andre verdipapirer med variabel avkastning	16	622 537 000	558 366 000
Eierinteresser i tilknyttede selskaper			
Sum eierinteresser i tilknyttede selskaper		0	0
Eierinteresser i konsernselskaper			
Eierinteresser i andre konsernselskaper	17	32 164 000	32 164 000
Sum eierinteresser i konsernselskaper	17	32 164 000	32 164 000
Immaterielle eiendeler			
Goodwill	12	3 121 000	3 642 000
Utsatt skattefordel	11	7 659 000	10 291 000
Sum immaterielle eiendeler	11,12	10 780 000	13 933 000
Varige driftsmidler			
Maskiner, inventar og transportmidler	12	7 063 000	9 309 000
Bygninger og andre faste eiendommer	12	119 086 000	116 821 000
Sum varige driftsmidler	12	126 149 000	126 130 000
Andre eiendeler			
Andre eiendeler		1 214 000	358 000
Sum andre eiendeler		1 214 000	358 000
Forskuddsbetalte ikke påløpte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter			
Opptjente ikke mottatte inntekter		30 707 000	29 704 000
Forskuddsbetalte ikke påløpte kostnader		15 440 000	8 759 000
Sum forskuddsbetalte ikke påløpte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		46 147 000	38 463 000
SUM EIENDELER		21 532 880 000	20 073 233 000
BALANSE - GJELD OG EGENKAPITAL			

GJELD

Gjeld til

kredittinstitusjoner

Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid eller oppsigelsesfrist	22	150 000 000	150 000 000
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	22	150 000 000	150 000 000

Innskudd fra og gjeld til kunder

Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	21	11 843 527 000	11 513 936 000
Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	21	1 367 794 000	1 077 472 000
Sum innskudd fra og gjeld til kunder	21	13 211 321 000	12 591 408 000

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer

Sertifikater og andre kortsiktige låneopptak	22	199 983 000	199 948 000
Obligasjonsgjeld	22	5 212 102 000	4 746 210 000
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	22	5 412 085 000	4 946 158 000

Annen gjeld

Annen gjeld		160 046 000	128 638 000
Sum annen gjeld		160 046 000	128 638 000

Påløpte kostnader og mottatt ikke opptjente inntekter

	51 121 000	33 786 000
--	------------	------------

Avsetninger for påløpte kostnader og forpliktelse

Pensjonsforpliktelser	19	8 928 000	13 827 000
Spesifiserte avsetninger på garantiansvar	19	2 500 000	2 655 000
Sum avsetninger for påløpte kostnader og forpliktelse	19	11 428 000	16 482 000

Ansvarlig lånekapital

Evigvarende ansvarlig lånekapital	22	149 638 000	0
Sum ansvarlig lånekapital	22	149 638 000	0

Sum gjeld		19 145 639 000	17 866 472 000
-----------	--	----------------	----------------

EGENKAPITAL

Innekutt egenkapital

Aksjekapital/ grunnfondsbeviskapital	23	675 664 000	675 664 000
Selskapskapital	23	675 664 000	675 664 000

Overkursfond	23	1 876 000	1 876 000
Sum innskutt egenkapital	23	677 540 000	677 540 000
Opptjent egenkapital			
Sparebankens fond	23	1 512 575 000	1 376 718 000
Utjevningssfond	23	197 126 000	152 503 000
Sum opptjent egenkapital	23	1 709 701 000	1 529 221 000
Sum egenkapital	23	2 387 241 000	2 206 761 000
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		21 532 880 000	20 073 233 000

2016

ÅRSRAPPORT

Banken for Telemark og Telemarkinger

SpareBank
TELEMARK

Innholdsfortegnelse

Om banken

1. Her finner du oss	2
2. Hovedtall og nøkkeltall siste fem år.....	4
3. Banksjefen har ordet	5
4. Viktige hendelser i 2016	6
5. Banken og virksomheten	7
Dette er Sparebanken Telemark	7
SpareBank 1 Alliansen	8
6. Finansiell kalender for 2017	9

Finansielle resultater

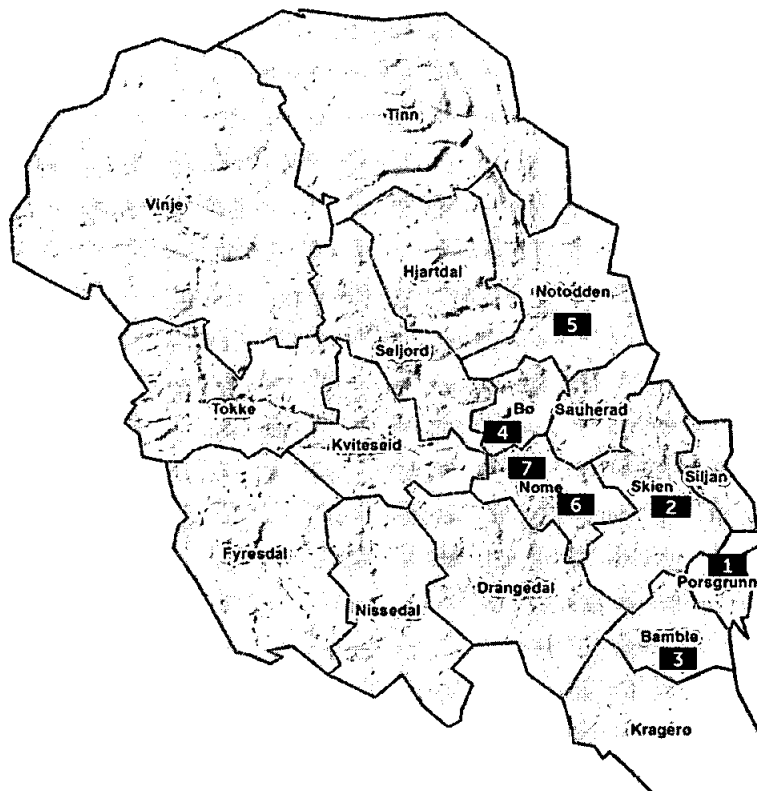
7. Styrets årsberetning	10
8. Resultat	20
9. Balanse	21
10. Kontantstrømoppstilling.....	23
11. Noter til regnskapet.....	24
12. Erklæring fra styret og administrerende banksjef	56
13. Revisjonsberetning	57

Styret og ledelse

14. Bankens ledelse.....	59
15. Styret i Sparebanken Telemark.....	59
16. Representantskap og revisjon.....	59

Her finner du oss

1 Porsgrunn

2 Skien

3 Bamble

4 Bø

5 Notodden

6 Ulefoss

7 Lunde

Hovedtall og nøkkeltall siste fem år

	2016	2015	2014	2013	2012	Proforma 2012
Fra resultatregnskapet (beløp i tusen kr)						
Netto renteinntekter inkl. kredittforetak	398 728	382 311	370 547	354 882	274 824	334 399
Netto provisjons- og andre inntekter	166 141	102 494	120 459	117 983	87 746	102 841
Driftskostnader	-282 747	-245 324	-248 971	-251 391	-220 300	-268 520
Driftsresultat før tap	282 122	239 481	242 035	221 474	142 270	168 720
Tap og nedskrivninger på utlån	117	8 891	31 541	21 358	23 810	26 553
Resultat før skatt	283 472	228 590	229 284	213 168	116 710	139 473
Årsresultat	219 838	166 393	174 243	157 594	83 458	98 921
Fra balansen (beløp i mill. kr)						
Forretningskapital	29 102	26 844	25 406	23 308	22 119	
Forvaltningskapital	21 533	20 073	19 606	18 102	17 806	
Brutto utlån inkl overføring til kredittforetak	26 638	24 569	22 451	21 018	19 697	
Brutto utlån ekskl overføring til kredittforetak	19 069	17 799	16 651	15 812	15 384	
Utlån overført til kredittforetak	7 569	6 771	5 800	5 206	4 313	
Utlån bedriftsmarkedet inkl overføring til næringskreditt	6 629	5 932	5 187	4 985	4 614	
Utlån personmarkedet inkl overføring til boligkreditt	20 009	18 637	17 265	16 033	15 082	
Innskudd fra kunder	13 211	12 591	12 510	11 434	11 200	
Innskudd bedriftsmarkedet	3 843	3 559	3 713	3 367	3 380	
Innskudd personmarkedet	9 368	9 032	8 797	8 067	7 819	
Egenkapital	2 387	2 207	2 031	1 912	1 764	
Ansvarlig kapital	2 140	1 815	1 799	1 736	1 594	
Nøkkeltall ¹⁾						
Egenkapitalavkastning	9,6 %	7,9 %	8,8 %	8,5 %	5,6 %	
Rentenetto	1,67 %	1,62 %	1,58 %	1,63 %	1,73 %	1,74 %
Kostnader/ inntekter	50,1 %	50,6 %	50,7 %	53,2 %	60,8 %	61,4 %
Innskuddsdekning	69,3 %	70,7 %	75,1 %	72,3 %	72,8 %	
Utlån overført til kredittforetak i prosent av brutto utlån	28,4 %	27,6 %	25,8 %	24,8 %	21,9 %	
Vekst i forretningskapital	8,4 %	5,7 %	9,0 %	5,4 %	5,8 %	
Utlånsvekst inkl overføring til kredittforetak	8,4 %	9,4 %	6,8 %	6,7 %	7,6 %	
Innskuddsvekst	4,9 %	0,6 %	9,4 %	2,1 %	5,8 %	
Ren kjernekapitaldekning	17,6 %	16,8 %	17,0 %	15,9 %	15,3 %	
Kjernekapitaldekning	17,6 %	16,8 %	17,0 %	16,6 %	16,0 %	
Kapitaldekning	18,1 %	16,8 %	17,0 %	16,6 %	16,0 %	
Leverage ratio (LR)	9,6 %	8,7 %	8,8 %			
Likviditetsreserverkrav LCR	158,8 %	110,7 %	111,6 %			
Antall ansatte	149	169	173	187	198	
Antall årsverk	143,7	162,4	166,5	178,3	185,2	

¹⁾Egenkapitalavkastning er bankens overskudd målt mot gjennomsnittlig egenkapital i perioden.

Kostnader/inntekter er totale kostnader/totale inntekter

Innskuddsdekning er innskudd fra kunder/ brutto utlån ekskl overføring til kredittforetak

BANKSJEFEN HAR ORDET

Beste årsresultat i bankens historie

-Det er gledelig å se at de tanker og visjoner vi hadde i forbindelse med fusjonene i 2008 og 2012 begynner å bære frukter.

Banken leverte det beste årsresultat i kroner noen sinne i 2016. Årsresultatet ble på hele 282 millioner kroner før tap og skatt, og det endelige resultatet havnet på 220 millioner. Dette er en god vekst fra året før. Banken har hatt økte renteinntekter gjennom hele året, samtidig som vi fortløpende har hatt et sterkt kostnadsfokus. Dette har medført en meget positiv utvikling i den underliggende drift. Tilbudet til alle ansatte om frivillige sluttpakker har i ettertid fremstått som en suksess. For banken har det fremkommet i form av reduserte kostnader og som et ledd i bankens moderniseringsarbeidet, men det aller viktigste i denne prosessen har vært at det er mange fornøyde, flinke og lojale medarbeidere som har fått en god økonomisk start på en ny tilværelse.

Det gode resultatet viser at banken lever opp til sin visjon som «Banken for Telemark og telemarkinger». Vi har styrket våre markedsandeler innenfor begge forretningsområder -bedriftsmarked (BM) og privatmarked (PM). Telemark er en god og sterk merkevare, spesielt utenfor Telemark. Folk er stolte av å komme herfra og identifiserer seg gjerne med Telemark. Det er i denne sammenheng gledelig å registre at banken vokser godt på sin merkevare hos telemarkinger og folk med relasjon til Telemark som bor utenfor fylket.

En annen viktig faktor for banken gjennom 2016 har vært å investere ytterligere i lokalt næringsliv. Vi ønsker å bidra til næringsutvikling og være med på å sørge for gode og trygge arbeidsplasser lokalt. Et viktig element i dette arbeidet er bankens

investering i det nyetablerte såkornfondet Mauturo Seed Capital hvor vi gikk inn med hele 25 millioner kroner. Dette fondet er vi sikre på skal bli en viktig fremtidig bidragsyter til vekst og verdiskapning i vår region.

Det gode resultatet gjør oss også i stand til å styrke vårt samfunnsengasjement. Utbytte på 40 millioner kroner til bankens to eiere: Sparebankstiftelsen Telemark - Holla og Lunde og Sparebankstiftelsen Telemark - Grenland gjør at vi begynner å se at våre tanker og visjoner fra fusjonene i 2008 og 2012 begynner å bære frukter.

Utbyttet til stiftelsene og bankens egen gaveutdeling på 4,5 millioner kroner vil gi betydelige beløp til allmennyttige formål i Telemark, og dette er vi og har grunn til å være stolte av. Med bankens rolle og stiftelsenes lange tidshorisont har vi skapt noe som kommer til å ha stor betydning for det «gode liv» i Telemark i et «evighetsperspektiv».

Det betyr mye for oss at banken skal bidra aktivt til «det gode liv» i Telemark.

En stor takk til alle ansatte, kunder og interessenter for et godt og fruktbart 2016.

Per Halvorsen
Administrerende banksjef

Viktige hendelser i 2016

Første kvartal

- Overskudd på 54 millioner kroner i første kvartal 2016.
- Representantskapet vedtar fjorårets regnskap og vedtar samtidig utdeling av utbytte på 20 millioner kroner og gaver på 4,5 millioner kroner.
- Lov om finansforetak trer i kraft med mange nye krav for bank og finans.
- Vi etablerer Eiendomsmegler 1 Næringsmegling AS sammen med SpareBank 1 BV.
- Felles kundesenter i SpareBank 1 blir kåret til årets kundesenter.
- SpareBank 1 lanserer mCASH.

Andre kvartal

- Overskudd på 78 millioner kroner i andre kvartal 2016.
- Banken fjerner manuelle kasser fra samtlige avdelinger i banken.
- Representantskapet vedtar nye vedtekter i tråd ny finansforetakslov samt ønske om modernisering og effektivisering.
- Frivillige sluttpakker inngås for 20 ansatte.
- Flytting fra Jernbanegata til nye Sparebankgården i Storgata i Porsgrunn.
- Motsyklisk kapitalbuffer økes med 0,5 prosentpoeng til 1,5 prosent fra 30. juni 2016.

Tredje kvartal

- Overskudd på 70 millioner kroner i tredje kvartal 2016.
- Banken inngår av avtale med SpareBank Banksamarbeidet DA om felles anti hvitvask (AHV) enhet.
- Banken arrangerer Superlørdag for ansatte for å øke oppmerksomhet og kunnskap om bruk av digitale verktøy.

Fjerde kvartal

- Overskudd på 18 millioner kroner i fjerde kvartal 2016.
- Banken legger ut ansvarlig lån på 150 millioner kroner for å styrke kapitaldekningen.
- Bedriftsmarkedsavdelingen arrangerer Finansforum med besøk av blant annet sentralbanksjef Øystein Olsen.
- SpareBank 1 Gruppen feirer 20 år.
- Finansdepartementet beslutter at motsyklisk kapitalbuffer økes med 0,5 prosentpoeng til 2,0 prosent fra og med 31.12.2017.
- Finansdepartementet vedtar ny boliglånsforskrift, og Stortinget vedtar å innføre finansskatt fra 1.1.2017.

Banken og virksomheten

Dette er Sparebanken Telemark

Sparebanken Telemarks virksomhet er bygget på målsetning om å være en solid og god lokal aktør som skaper verdier i vår region. Med en kombinasjon av lokal tilstedeværelse, solid rådgiverkompetanse og god tilgjengelighet ved gode digitale løsninger er målsetningen å levere gode kundeopplevelser. Bankens styrker er bygget på nærhet til kundene og raske, effektive beslutningsprosesser. God lokalkunnskap og høy faglig kompetanse gjør kundebehandlingen fleksibel og effektiv.

Historikk

Banken har hatt en lang og tradisjonsrik historie med flere, lokale konsolideringer.

I 1844 åpnet Sparebanken Grenland under navnet Porsgrund Sparebank. Siden ble det sammenslåing med Brevik Sparebank og Eidanger Sparebank. Fellesnavnet ble Sparebanken for Brevik, Eidanger og Porsgrunn og dette navnet ble beholdt helt frem til 1986.

Gjerpen og Solum Sparebanks historie går tilbake til 1848 da Gjerpen Sparebank ble opprettet. I 1964 slo banken seg sammen med Solum Sparebank. Den nye banken ble markedsført under navnet GS Banken.

Holla og Lunde Sparebank kan dra linjene tilbake til 1862 da Lunde Sparebank ble opprettet. Flåbygd Sparebank gikk i 1929 inn i Lunde Sparebank. Holla Sparebank ble etablert på Ulefoss i 1877. Banken åpnet etterhvert også kontor på Gvarv og i Skien. Fusjonen mellom Lunde Sparebank og Holla Sparebank skjedde i 2004. Begge bankene hadde vært tilsluttet Terra Gruppen, en sammenslutning av nær 80 selvstendige sparebanker i Norge. Holla og Lunde Sparebank videreførte dette samarbeidet fram til fusjonen i 2012.

I 1996 ble Sparebank 1 Alliansen opprettet som et forpliktende samarbeid mellom selvstendige sparebanker over store deler av Norge. Både Sparebanken Grenland og GS Banken ble med i dette samarbeidet gjennom sitt eierskap i selskapet Samarbeidende Sparebanker. I år 2000 ble Vår

Bank og Forsikring overtatt av SpareBank 1. Skienskontoret til Vår Bank og Forsikring ble etter dette en del av GS Banken. I 2006 endret GS Banken navn til Sparebanken Telemark, i 2008 skjedde sammenslåingen med Sparebanken Grenland og i 2012 med Holla og Lunde Sparebank.

Sparebanken Telemark markedsføres under navnet SpareBank 1 Telemark.

Visjon, verdier og mål

Visjon:

Banken for Telemark og for telemarkinger.

Med visjonen mener vi at:

- Vi skal gjøre vårt ytterste for at våre kunder når sine mål og drømmer.
- Vi skal som bank ha et sterkt samfunnsengasjement for å gjøre Telemark til et enda bedre sted å bo.
- Vi skal tiltrekke oss og beholde telemarkinger som har flyttet ut, og gi dem et «hjemsted» når det gjelder finansielle tjenester.
- Hver enkelt medarbeider hver dag skal bidra til at kunder og kolleger får en bedre hverdag.

I markedskommunikasjon med kunder og omverden benyttes markedsnavnet SpareBank 1 Telemark.

Verdier:

Nær, dyktig og engasjert.

Med våre verdier mener vi:

- Nær Vi skal ha en nærhet til våre kunder og samarbeidspartnere. Dette skal vi etterleve gjennom personlige relasjoner, tilgjengelighet og god kommunikasjon.
- Dyktig Vi skal ha en kompetanse og tilstrebe en dyktighet som både vi og våre kunder kan være stolte av. Med kompetanse mener vi produktet av kunnskap, ferdighet og holdning.
- Engasjert Vi skal være initiativrike og entusiastiske. Vårt engasjement overfor kunder og samfunnet skal bidra til et bedre liv i Telemark og for telemarkinger.

Eierandelen (7,8 prosent) i SamSpar AS er innarbeidet i bankens regnskap for 2016 til kostmetoden.

SpareBank 1 Mobilbetaling AS (mCASH)

SpareBank 1 Mobilbetaling AS er selskapet som skal drive mobilbetalingsløsningen mCASH til SpareBank 1 Alliansen. Innmaten til selskapet mCash ble kjøpt av SpareBank 1 høsten 2015. Selskapet er direkte eid av bankene i SpareBank 1, og bankens eierandel i selskaper per 31.12.2016 var på 3,0 prosent. Eierandelen er nedskrevet i 2016 til bankens andel av selskapet bokførte egenkapital.

SpareBank 1 Kredittkort AS

SpareBank 1 Kredittkort AS er eid av sparebankene som inngår i SpareBank 1 Alliansen, og har som formål å være felles kredittkortselskap for bankenes kunder. Selskapet var i ordinær drift fra 1. juli 2014. Bankens eierandel i SpareBank 1 Kredittkort AS per 31.12.2016 var på 3,9 prosent. Eierandelen er bokført til kostpris i bankens balanse.

SpareBank 1 Boligkreditt AS

SpareBank 1 Boligkreditt er opprettet av bankene i SpareBank 1 Alliansen for å dra nytte av markedet for obligasjoner med fortrinnsrett. Bankene selger de best sikrede boliglånene til selskapet, noe som gir redusert finansieringskostnad se omtale i note 2 og i note 30 til årsregnskapet. Bankens eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS per 31.12.2016 var på 4,2 prosent. Eierandelen er bokført til kostpris i bankens balanse.

SpareBank 1 Næringskreditt AS

SpareBank 1 bankene etablerte i 2010 SpareBank 1 Næringskreditt etter samme modell og med samme administrasjon som SpareBank 1 Boligkreditt. Banken eier 2,1 prosent av selskapet ved utgangen av året. Banken har i 2016 overført lån for til sammen 208 millioner kroner til foretaket. Eierandelen er bokført til kostpris i bankens balanse.

SpareBank 1 Markets AS

I desember 2016 overførte SamSpar AS aksjene i SpareBank 1 Markets AS (10 prosent) til SamSpar bankene. Bankens eierandel i SpareBank 1 Markets AS per 31.12.2016 var på 0,8 prosent. Øvrige eiere i SpareBank 1 Markets AS i tillegg til SamSpar bankene er SpareBank 1 SMN (73,3 prosent), SpareBank 1 SNN (10 prosent), Sparebanken Hedmark (6,1 prosent)

og øvrige eiere (0,6 prosent). Aksjene i SpareBank 1 Markets er bokført til kostpris i bankens balanse.

SamSpar Bankinvest AS

Bankene i SpareBank 1 Alliansen inngikk i 2008 avtale med Glitnir Bank om erverv av samtlige aksjer i Glitnir Bank ASA (nå BN Bank ASA) med underliggende datterselskaper. Eierfordelingen i BN Bank ASA er SpareBank 1 SMN (33 prosent), SpareBank 1 SR Bank (23,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (23,5 prosent) og SamSpar Bankinvest AS (20 prosent). Sparebanken Telemarks andel i SamSpar Bankinvest AS er 12,3 prosent.

Eierandelen i SamSpar Bankinvest AS er innarbeidet i bankens regnskap for 2016 til kostmetoden.

Selskapets resultat for 2016 er derfor ikke hensyntatt i Sparebanken Telemarks regnskap.

SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS

SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS er eid av SpareBank 1 SMN i tillegg til 10 SamSpar banker. Selskapet er leverandør av finansieringsløsninger og tilbyr salgspant – og forbrukslån til privat personer samt leasing og næringslån til bedrifter. Bankens eierandel i SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS per 31.12.2016 var på 4,2 prosent. Eierandelen er bokført til kostpris i bankens balanse.

Sparebanken Hedmark

I 2015 kjøpte Sparebanken Hedmark 100 prosent av aksjene i SpareBank 1 Oslo Akershus med virkning fra 2016. Bankens eierandel i SpareBank 1 Oslo Akershus ble solgt med oppgjør i kontanter og egenkapitalbevis i Sparebanken Hedmark. Banken eier 0,4 prosent av Sparebanken Hedmark ved utgangen av året. Eierandelen er bokført til kostpris i bankens balanse.

Finansiell kalender for 2017

Representantskapsmøte behandling av årsregnskap for 2016	9. mars 2017
Første kvartal 2017	5. mai 2017
Andre kvartal 2017	14. august 2017
Tredje kvartal 2017	27. oktober 2017

Foreløpig regnskapstall for 2017 vil bli offentliggjort 12. februar 2018.

Styrets årsberetning for 2016

Året og markedsutviklingen i 2016

Året 2016 ble et godt år med positiv utvikling i finansmarkedene. Hendelser som BREXIT og valg av Donald Trump som president i USA har på kort sikt ikke påvirket markedene, men heller hatt en positiv effekt. Gode økonomiske nøkkeltall kombinert med forventninger om økonomisk vekst i USA har drevet opp lange renter. Selv om den europeiske sentralbanken fortsetter sin ekspansive pengepolitikk, er det konsensus i finansmarkedene om at både korte og lange pengemarkedsrenter har lagt sitt historiske bunnivå bak seg. Økte renter har ikke hatt en negativ påvirkning på aksjekurser, og Oslo Børs endte opp med nær 14 prosent i 2016. Kursutviklingen for noterte sparebanker har også vært positiv. Finansdepartementet offentliggjorde 15. desember at motsyklisk kapitalbuffer ble økt med 0,5 prosentpoeng til 2,0 prosent ved utgangen av 2017. Dette hadde liten effekt på kursene. Forventninger om at negative effekter av omstillingen i norsk økonomi er bak oss og at banknæring er godt kapitalisert, har drevet opp kursene basert på forventninger om at utbyttene vil komme tilbake til gamle nivåer. Indeksen for egenkapitalbevis steg med hele 35 prosent i 2016, og med en særlig sterk utvikling i andre halvår.

Fremdeles lav inflasjon for Europa har videreført sentralbankenes ekspansive pengepolitikk med historisk lave styringsrenter. Fremdeles har flere land i Europa negative pengemarkedsrenter, slik som i Sveits, Danmark og Sverige. Styringsrenten til den europeiske sentralbanken ble i 2016 redusert til rekordlave 0,05 prosent i mars og er holdt uendret etter dette gjennom hele 2016. Her hjemme satte Norges Bank ned styringsrenten i mars til 0,50 prosent.

Bankenes innlånskostnad uttrykt ved tre måneders NIBOR var ved utgangen av 2016 på samme nivå som ved inngangen til året. God likviditet gjorde at kredittpåslag på bankens funding falt gjennom 2016. Mens kredittpåslaget for et 5 års usikret obligasjonslån

ved inngangen til 2015 var på 1,4 prosentpoeng, hadde dette falt til 0,9 prosentpoeng ved utgangen av 2016.

Samlet kredittvekst i Norge har holdt seg ganske stabil gjennom 2016. Kredittveksten til husholdningene, målt med K2, har som for tidligere år vært på om lag 6 prosent. Boligprisutviklingen har også i 2016 vært sterk, spesielt i større byer. For å dempe boligprisutviklingen har myndighetene ytterligere strammet til regelverket, gjennom strenge krav til boliglån; ny forskrift om krav til nye lån med pant i bolig trådte i kraft 14. desember. Stigende renter og stramme regler vil kunne påvirke husholdningenes fremtidige kredittvekst. Kredittveksten til bedriftene falt tilbake fra om lag 3 prosent til ned mot 2,5 prosent ved utgangen av året. Redusert kredittvekst til bedrifter skyldes antagelig strammere kredittpraksis som følge av økte regulatoriske kapitalkrav og reduserte vekstutsikter med påfølgende lave investeringer. Sparebanken Telemark har som i 2015 hatt en sterk utlånsvekst i 2016. Høy soliditet kombinert med en styrket markedsposisjon er bevisst benyttet for ytterligere å styrke bankens posisjon innenfor både person- og bedriftsmarkedet.

Virksomheten i 2016

Årsregnskapet er utarbeidet i henhold til regnskapsloven, årsregnskapsforskriften og god regnskapsskikk, og er avlagt under forutsetning om fortsatt drift. Etter styrets oppfatning er det etter regnskapsavslutningen ikke inntrådt forhold som i vesentlig grad vil påvirke regnskapet.

Resultat før tap og skatt ble på 282,1 (239,5)¹ millioner kroner, mens resultat før skatt ble 283,5 (228,6) millioner kroner. Resultat etter skatt ble 219,8 (166,4) millioner kroner. Dette ga en egenkapitalavkastning etter skatt på 9,6 (7,9) prosent.

Netto renteinntekter

Netto renteinntekter i 2016 ble 349,4 (323,7)

¹ Tallene i parentes gjelder 2015

millioner kroner. Renteinntekter fra boliglån overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS regnskapsføres som provisjonsinntekter i bankens regnskap. Samlede netto renteinntekter inkludert provisjonsinntekter fra lån/kreditter overført til kredittforetak ble på 398,7 (382,3) millioner kroner. Dette tilsvarer en økning på 4,3 prosent fra året før. Bankens rentenetto ble på 1,67 (1,62) prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital.

Provisjonsinntektene fra SpareBank 1 Boligkreditt ble redusert med om lag 9,4 millioner kroner til 49,2 millioner kroner i 2016. Provisjonsmarginen fra boligkredittselskapet ble i 2016 på 0,7 prosent mot 1,0 prosent i 2015. Nedgangen skyldes lavt rentenivå på boliglån i hele 2016.

Banken har i andre halvår 2016 overført næringslån til SpareBank 1 Næringskreditt AS for til sammen 208 millioner kroner. Provisjonsinntekter fra næringskreditt ble på 0,1 millioner kroner og hadde en provisjonsmargin på 0,2 prosent.

I 2016 har banken betalt sikringsfondsavgift på 10,0 millioner kroner mot 9,5 millioner kroner i 2015.

Netto provisjons- og andre inntekter

Netto provisjonsinntekter og andre inntekter var i 2016 på 114,2 millioner kroner. Dette er en økning på 27,3 millioner kroner sammenlignet med 2015 og skyldes i all hovedsak andre inntekter. Andre inntekter viser en økning på 23,3 millioner kroner. Økningen knytter seg i sin helhet til gevinst ved salg av eiendom. Netto provisjonsinntekter viser en oppgang fra forrige år som følge av bedret inntekt innenfor verdipapiriomsetning, betalingsformidling og forsikring på om lag 4,0 millioner kroner sammenlignet med 2015.

Netto avkastning på finansielle investeringer

Netto avkastning på finansielle investeringer ble på 52,0 millioner kroner. Dette er 36,4 millioner kroner høyere enn fjoråret.

Utbytte ble på 46,9 (19,3) millioner kroner. Dette inkluderer mottatt kontantvederlag på 14,7 millioner kroner knyttet til bankens salg av aksjer i Visa Europe til Visa Inc. Se note 7 for mer informasjon vedrørende

denne transaksjonen. I tillegg har bankens utbytte fra SamSpar AS økt sammenlignet med 2015 med i overkant av 12 millioner kroner som skyldes et lavt utbytte fra SamSpar AS i 2015 (nedskrivning av aksjer i SpareBank 1 Markets i 2013).

Netto verdiendringer på verdipapirer var i 2016 på 5,1 (-3,7) millioner kroner herav valuta 2,3 (3,2) millioner kroner. Bankens verdipapirportefølje er vurdert samlet og til laveste verdi av opprinnelig anskaffelseskost og markedskurser fra Nordic Bond Pricing AS og børskurser per. 31.12.2016.

Driftskostnader

Bankens samlede driftskostnader var på 282,7 (245,3) millioner kroner. Driftskostnader i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital utgjorde 1,4 (1,2) prosent. Økningen i driftskostnadene fra 2015 til 2016 skyldes i sin helhet omstillingskostnader samt nedskrivninger på bygg i Porsgrunn og i Lunde.

Som en følge av endringer i kundeadferd, økt digitalisering og endrede kompetansekrav iverksatte banken en omstillingsprosess første halvår 2016. I den forbindelse ble det gitt tilbud om frivillige sluttpakker til alle ansatte, hvorav 20 ansatte takket ja og har sluttet i banken i løpet av 2016. Det er i 2016 kostnadsført en omstillingskostnad relatert til disse sluttpakker på 17,5 millioner kroner.

Banken har i 2015 og 2016 gjennomført påkostninger på totalt 58 millioner kroner i sine leide lokaler i Porsgrunn. Påkostningene ble i sin helhet aktivert regnskapsmessig i første halvår 2016 og lineær avskrivning over forventet leieperiode ble påstartet. Per utgangen av året er de gjennomførte aktiveringene revurdert og balanseført verdi av påkostningene er nedskrevet med 15 millioner kroner.

Bankens driftskostnader i forhold til totale inntekter ble på 50,1 (50,6) prosent.

Tap på utlån og garantier

Etter styrets vurdering er bankens tap fortsatt lave og ble i 2016 på 0,1 (8,9) millioner kroner. Avsetning for tap på utlån var ved utgangen av året 142 (169) millioner kroner eller 0,75 (0,95) prosent av brutto utlån herav individuelle tapnedskrivninger på 62 (119)

millioner kroner og gruppevisse tapsnedskrivninger på 80 (50) millioner kroner. Se note 14 for nærmere spesifisering angående fordeling av tapsnedskrivninger på bedrifts – og personmarked. Beregning av gruppevisse tapsnedskrivninger gjøres med utgangspunkt i hendelser som har påvirket bankens portefølje (som gir migrering mellom risikoklassene), og hendelser som ennå ikke har påvirket porteføljen på grunn av at bankens kredittrisikomodeller ikke fanger effektene raskt nok opp (for eksempel makroøkonomiske forhold).

Styret har lagt vekt på at banken skal ha en moderat risikoprofil for kredittrisiko, og har historisk hatt lave tap på utlån og garantier. Banken har i sin kredittvurdering tatt hensyn til aktuelle risikofaktorer. Styret anser de avsetninger/nedskrivninger som er gjennomført i regnskapet som tilstrekkelige til å møte eventuelle verdifall på dagens utlån og garantier.

Problemlån (misligholdte og tapsutsatte engasjement) var ved utgangen av 2016 på 202 (294) millioner kroner, herav misligholdte engasjement på 111 (115) millioner kroner. Brutto misligholdte engasjement utgjorde 0,6 (0,6) prosent av brutto utlån.

Etter styrets vurdering har banken god oversikt over misligholdte og tapsutsatte engasjementer. Kvaliteten i bankens utlånsportefølje er etter styrets vurdering god.

Gevinst/ tap (-) på verdipapirer som er anleggsmidler

Gevinst på verdipapirer som er anleggsmidler ble på 1,5 (-2,0) millioner kroner.

Banken har i 2016 inntektsført en gevinst på aksjer i SpareBank 1 Oslo Akershus AS på 13,8 millioner kroner hvor oppgjøret er egenkapitalbevis i Sparebanken Hedmark. I tillegg har banken inntektsført et etteroppgjør fra tidligere eierpost i Nets AS knyttet til Visa transaksjonen på 1,3 millioner kroner.

Gevinst fra verdipapirer som er anleggsmidler er redusert med 14,4 millioner kroner knyttet til nedskrivning aksjer i Buskerud Telemark Vestfold Investeringsfond AS med 10 millioner kroner samt nedskrivning av aksjene i SpareBank 1 Mobilbetaling AS med 4,4 millioner kroner.

Disponering av årets overskudd

Årsresultatet i Sparebanken Telemark ble 219,8 millioner kroner. Styret foreslår at årets resultat disponeres slik (tall i hele tusen kroner):

Overført til grunnfondskapital	132 649
Overført til utjevningsfond	42 689
Avsatt til utbytte	40 000
Avsatt til gaver	4 500
Sum disponert	219 838

I forbindelse med fusjonen med Holla og Lunde Sparebank i 2012, ble det etablert to stiftelser; Sparebankstiftelsen Telemark-Grenland og Sparebankstiftelsen Telemark – Holla og Lunde. Stiftelsene har lik eierandel i banken med til sammen 36,6 prosent per 31.12.2016. Det er gått fem år siden etableringen av stiftelsene. Etter styrets vurdering er det en god løpende dialog mellom banken og stiftelsene, både når det gjelder gaveutdeling og tildeling av utbytte og om våre ulike roller og hensyn som må avveies. Verdien er slik styret ser det at vi sammen styrker og utvikler hverandres roller i lokalsamfunnene.

Balanseutvikling og soliditet

Bankens egenkapital var ved utgangen av 2016 på 2.387 (2.207) millioner kroner tilsvarende 11,1 (11,0) prosent av balansen. Ren kjernekapitaldekning ved årsskiftet var 17,6 (16,8) prosent, tilsvarende som kjernekapitaldekning. Banken utstedte i fjerde kvartal 2016 et ansvarlig obligasjonslån pålydende 150 millioner kroner. Dette styrket ren kjernekapitaldekning med om lag 0,8 prosentpoeng og kapitaldekningen med om lag 1,3 prosentpoeng. Kapitaldekningen per utgangen av 2016 var 18,1 prosent.

Banken er ikke involvert i noen rettstvister som vurderes å ha betydning for bankens soliditet eller lønnsomhet. Styret vurderer soliditeten som god.

Forvaltningskapitalen

Bankens forretningskapital (forvaltningskapital tillagt bankens utlån gjennom SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS) var på 29.102 (26.844) millioner kroner ved utgangen av 2016. Dette tilsvarer en vekst på 8,4 prosent (2.258 millioner

kroner). Bankens forvaltningskapital etter overføring til kredittforetak, var på 21.533 (20.073) millioner kroner, en økning på 7,3 prosent (1.460 millioner kroner) fra 2015.

Utlån

De samlede utlån før overføring til kredittforetak var ved utgangen av 2016 på 26.638 (24.569) millioner kroner. Dette tilsvarer en utlånsvekst på 8,4 prosent sammenlignet med 2015. De samlede utlån etter overføring til kredittforetak, var ved årsskiftet 19.069 (17.799) millioner kroner. Lån overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt var ved utgangen av 2016 på 7.569 (6.771) millioner kroner, og som utgjør 28,4 (27,6) prosent av brutto utlån herav 36,8 (36,3) prosent av brutto utlån til personmarkedet og 3,1 (0,0) prosent av brutto utlån til bedriftsmarkedet.

Av bankens brutto utlån utgjør andelen til bedriftsmarkedet om lag 24,9 prosent som er på nivå med tidligere år. Fordelingen av utlån mellom næring, sektorer og geografiske områder fremkommer i note 14. Note 26 viser restløpetiden for utlånene.

Ved årsskiftet hadde banken fastrenteutlån på 1.313 (1.264) millioner kroner.

Verdipapirer

Bankens beholdning av rentebærende verdipapirer var ved utgangen av året på 837 (1.106) millioner kroner. Gjennomsnittlig løpetid på bankens obligasjonsportefølje var ved utgangen av året på 2,9 (2,3) år. Se note 15 for nærmere spesifisering.

Aksjer i datterselskap, felleskontrollerte virksomheter og andre anleggsaksjer

Bokført verdi av aksjer i datterselskaper, felleskontrollerte virksomheter og andre strategiske anleggsaksjer utgjorde 611 millioner kroner. Investeringene i disse selskapene er regnskapsført til historisk kostpris. Bankens eierandeler i strategiske aksjeposter står omtalt under punktet eierrisiko nedenfor og i note 16.

Sparebanken Telemark har tre datterselskaper; Tufte Eiendom AS (100 prosent), Sparebankgården AS (100 prosent) og Eiendomsmegler 1 Telemark AS (56

prosent). Se note 17 for nærmere spesifisering.

Garantier

Bankens avgitte garantier var ved årsskiftet på 255 (247) millioner kroner. Fordelingen av garantier mellom næring, sektorer og geografiske områder fremkommer i note 14. Note 28 viser garantiene fordelt på garantiformer.

Innskudd

Innskudd fra kunder var ved utgangen av 2016 på 13.211 (12.591) millioner kroner herav fastrenteinnskudd på 153 (0) millioner kroner. Innskudd fra kunder har en økning på 4,9 (0,6) prosent i forhold til utgangen av 2015. Innskudd fra personmarkedet økte i 2016 med 3,7 prosent, mens innskudd fra bedriftskunder økte med 8,0 prosent. Innskudd fra bedriftsmarkedet utgjorde ved utgangen av 2016 om lag 29,1 prosent av totale innskudd, mot 28,3 prosent for 2015.

Innskuddsdekningen på balansen var ved utgangen av 2016 på 69,3 (70,7) prosent.

Gjennomsnittlig rente på kundeinnskudd var i 2016 på 0,9 prosent mot 1,6 prosent i 2015.

Bankens 10 største innskuddskunder utgjør 6 prosent av bankens totale innskudd. Innskudd som ikke inngår i innskuddsgarantiordningen utgjorde per utgangen av året i underkant av 20 prosent av bankens samlede innskudd. Innskuddsporteføljen er diversifisert og store innskudd er i hovedsak bundet i 31 dager. Det vil fortsatt være et prioritert område å legge vekt på den langsiktige sparingen, og banken vil arbeide aktivt med å få kundene til å tegne faste spareavtaler både i bank og fond.

Langsiktig finansiering

Til sammen utgjorde gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer 5.412 (4.946) millioner kroner i 2016 hvorav 200 millioner kroner er kortsiktig sertifikatlån og 5.212 er obligasjonslån. Banken har i tillegg et bilateralt lån på 150 millioner kroner. Dette er lån fra Eksportfinans ASA med forfall i september 2022. Gjennomsnittlig løpetid på bankens langsiktige finansiering var på 2,8 (2,7) år per utgangen av 2016. Forfall i 2017 utgjør 837 millioner kroner, mens forfall i

2016 var på 741 millioner kroner.

Banken har i 2016 (ref omtale over) utstedt et ansvarlig obligasjonslån pålydende 150 millioner kroner.

Det ansvarlige obligasjonslånet har en kupong på 3 måneders NIBOR pluss 2,25 prosentpoeng. Det ansvarlige obligasjonslånet har 10 års løpetid og førtidig innløsningsrett første gang 10. november 2021.

Som følge av urolige finansmarkeder og nytt regelverk for finansnæringen forventes de langsiktige finansieringskostnadene fremdeles å være forbundet med høy volatilitet.

Organisasjon og personal

Ved utgangen av 2016 hadde Sparebanken Telemark 149 ansatte (143,7 årsverk) mot 169 ansatte (162,4 årsverk) året før.

Banken hadde i 2016 et gjennomsnittlig sykefravær på 5,1 prosent mot 6,0 prosent i 2015. Herav utgjør fravær innenfor arbeidsgiverperioden 1,6 prosent mot 2,0 prosent i 2015. Banken arbeider kontinuerlig med tiltak for å få ned sykefraværet blant annet ved å benytte de mulighetene som ligger i at vi er en IA bedrift og tett samarbeid med bedriftshelsetjenesten, Stamina Helse. Når det gjelder arbeidet med det psykososiale arbeidsmiljøet blir organisasjonsundersøkelsen VOICE gjennomført annethvert år, sist første halvår 2016. Som et resultat av undersøkelsen er det i etterkant jobbet systematisk med arbeidsmiljøet med aktiviteter på gruppe- og individnivå.

Gjennom 2016 har banken vært gjennom en moderniseringsprosess med tilbud om frivillige sluttpakker, fokus på ny kompetanse og tilpasninger til økende grad av digitalisering, mer effektive saksgangssystemer og endret kundeadferd. Som et resultat av prosessen takket 20 ansatte ja til tilbud om frivillige sluttpakker. Bankens totale bemanningsreduksjon i 2016 er på ca 12 prosent.

Sparebanken Telemark er tilknyttet Finansnæringens Hovedorganisasjon og en betydelig del av de ansatte er organisert i Finansforbundet eller LO finans. Bankens ledelse har et tett samarbeid med

de tillitsvalgte og hovedverneombudet, og det gjennomføres månedlige møter i Samarbeidsutvalget for å være tett på organisasjonen og arbeidsmiljøet.

Det jobbes systematisk med forebygging av negative hendelser. Det har ikke skjedd ulykker eller personskader på arbeidsplassen i 2016.

Likestilling

Bankens representantskap består av 24 medlemmer hvorav 11 kvinner og 13 menn. I bankens styre er det 6 eksternt valgte medlemmer inkludert møtende varamedlem herav 3 kvinner og 3 menn. Av bankens 149 ansatte er 92 kvinner og 57 menn. Av bankens ledere er det 8 kvinner og 14 menn. Av disse utgjør ledergruppen 2 kvinner og 4 menn.

Gjennomsnittlig lønnsnivå innenfor sentrale stillingskategorier i banken er den samme uavhengig av kjønn. Det ble i forbindelse med det lokale lønnsoppgjøret foretatt en likelønns gjennomgåelse som bekrefter dette. Likelønn har senere vært tema i Samarbeidsutvalget.

Samfunnsansvar

Banken har utarbeidet etiske retningslinjer og retningslinjer for bruk av sosiale medier som alle ansatte er forpliktet til å etterleve. På slutten av 2016 startet en omfattende revisjonsprosess av bankens etiske retningslinjer som ferdigstilles i 2017. Etikk og god rådgivningsskikk utgjør en vesentlig del av årlig kompetanseoppdatering for bankens rådgivere som arbeider med finansiell rådgivning inkludert forsikring. Retningslinjene og bransjekrav til kompetanse er med på å sikre at de ansatte opptrer korrekt og i tråd med de forventninger samfunnet har til Sparebanken Telemark.

Bankens arbeid med samfunnsansvar er beskrevet og innarbeidet i Sparebanken Telemarks overordnede retningslinjer og styringsdokumenter. Eksempler på dette er blant annet etikk, antihvitvasking, helse, miljø og sikkerhet, samt det ytre miljø. Det jobbes kontinuerlig med å utvikle holdninger, rutiner og arbeidsprosesser som bidrar til å redusere helse- og sikkerhetsmessig risiko.

For å avdekke om bankens tjenester benyttes til

hvitvasking eller terrorfinansiering har banken egne retningslinjer og systemer.

Sparebanken Telemark skal bidra positivt til samfunnsutviklingen i Telemark – både fordi det har en verdi i seg selv og fordi samfunnsnyttig forretningsvirksomhet bidrar til langsiktig verdiskaping, godt omdømme og engasjerte medarbeidere. Som en del av samfunnsansvaret for å styrke konkurransekraften i Telemark har banken inngått avtale med Trainee Telemark og engasjert en trainee som Controller i bankens økonomiavdeling.

Bankens praksis på tildeling av gavemidler er at midlene som hovedregel skal tilfalle aktører innen bankens markedsområder. Gavemidlene skal ivareta bankens profil og gode omdømme, støtte bredden av idrett, kultur og veldedige organisasjoner.

Tildeling av gavemidler og markedsmessige handlingsplaner koordineres med de to etablerte sparebankstiftelsene for å styrke bankens og stiftelsenes posisjon i lokalsamfunnene. Gaver til allmenntilgjengelige formål tildeles fra banken, mens større gaver gis gjennom stiftelsene.

Banken er en samfunnsid institusjon som tar et aktivt samfunnsansvar og bidrar til å opprettholde lokale arenaer for frivillige aktiviteter ved tildeling av gaver og sponsorater.

Sparebanken Telemark besøker skoler og bidrar til å bedre barn- og unges kunnskap om dagligdagse økonomiske begreper. Dette bidrar til økt samarbeid mellom arbeids- og næringslivet og skolene i Telemark.

Økt tilgjengelighet på digitale betalings- og rådgivingskanaler og nye utradisjonelle konkurrenter har ført til en betydelig endring i kunders bruk av tradisjonelle banktjenester. Kombinasjonen digital- og lokalbank skal gjøre banken til en annerledes bank som betyr en positiv forskjell for kundene. Det betyr at det fortsatt må jobbes med å tilby moderne og tidsriktige betjeningsløsninger til kundene, nåværende som nye.

Miljø

Klimaendringene berører alle mennesker og alle deler av samfunnet. I sparebankenes tradisjon ligger et sterkt samfunnsengasjement og det er derfor naturlig at miljø- og klimautfordringene settes på dagsorden og diskuteres i bankens styrende organer.

Banken har de senere år gjennomført flere større ombyggingsprosjekter der fjernvarme og moderne energibesparende løsninger er valgt. I 2016 har banken flyttet til og bygget om tre kontorer hvor det blant annet ble investert i modernisering og fornyelse av eksisterende klima- og varmeanlegg.

Banken forurensrer ikke direkte det ytre miljø.

Som en naturlig konsekvens av økt bruk av digitale kanaler er papirforbruket betydelig redusert. Mye av bankens møtevirksomhet forgår i Oslo eller ved ett av bankens sju kontorer, noe som betyr at det kan bli en del reising. Banken har fire biler til disposisjon, to av disse er el-biler. Det oppfordres generelt til samkjøring der det er mulig, i tillegg til offentlig kommunikasjon.

Bruk av videokonferanse er en vanlig kommunikasjonskanal i banken. Internt i Sparebanken Telemark benyttes Skype for business som en miljøvennlig og effektiv metode. Sparebanken Telemark er opptatt av å øke bevisstheten rundt dette temaet og hva hver enkelt medarbeider kan bidra med. Dette er i første rekke knyttet til arbeidsmåter som sikrer at banken holder miljømessig orden i eget hus. Bankens miljøambisjon er for øvrig å være på nivå med de forventninger som stilles til bransjen, blant annet gjennom Sparebankforeningens klimaanbefaling.

Risikostyring

Risikostyring og internkontroll

Risikostyring i Sparebanken Telemark skal sikre at risikoen for skade på bankens aktiviteter er kjent og innenfor rammer trukket opp av styret. Risikostyringen skal underbygge og støtte opp under bankens aktiviteter for å nå sine mål og bidra til stabile og gode resultater. Styret har nedfelt egne prinsipper for risikostyring gjennom «Policy for risiko- og kapitalstyring». Dokumentet definerer det overordnede rammeverk

for risikostyringen, herunder styring av de ulike risikoer. Risikoeksponering og risikoutvikling følges opp og rapporteres periodisk til bankens styre og ledelse. I lys av de regelendringer som kommer vurderer styret at risikostyring blir et strategisk viktig område i banken for å oppnå lønnsom vekst og økt verdiskapning i forhold til den risiko som banken påtar seg. Internkontroll skal bidra til å skape effektiv drift og forsvarlig håndtering av de risikoer som banken er eksponert for, slik at banken kan nå sine forretningsmessige mål på en trygg måte. Bankens har hatt KPMG AS som internrevisor fra 1. januar 2013.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er definert som risiko for tap som følge av at kunder og/eller interessenter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. Kredittrisiko i utlånsporteføljen er bankens største økonomiske risiko. Risikoen styres løpende i henhold til bankens kredittpolicy, kredittfullmakter, rutiner for kredittgivning og ulike rapporterings- og oppfølgingskrav. Sparebanken Telemark bruker statistiske modeller utviklet i Sparebank 1 Alliansen som grunnlag for å følge opp utviklingen i porteføljen.

Det er foretatt en gjennomgang av næringslivsengasjementene med tanke på vurdering av kredittrisikoen knyttet til selskapenes risiko sett i lys av utviklingen i næringslivet, spesielt for Telemark. Styret mener at det er noe høyere kredittrisiko knyttet til enkelte av bankens bedriftskunder. Individuelle tapsavsetninger var ved utgangen av 2016 på 62 millioner kroner, hvorav 54 millioner kroner i tapsavsetning knyttet til bedriftsmarkedet. For nærmere spesifisering, se note 14.

Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer innebærer også kredittrisiko. Styret har gjennom bankens finansstrategi vedtatt rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og utsteder. Hovedtyngden av bankens beholdning av rentebærende verdipapirer omfatter verdipapirer utstedt av den norske stat, banker, kredittforetak og store industriforetak med høy kredittverdighet. Alle verdipapirene er denominert i norske kroner.

Det er styrets vurdering at bankens kredittrisiko er moderat.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valuta og verdipapirkurser. Styring av markedsrisiko skjer gjennom styrevedtatte rammer. Administrasjonen rapporterer periodisk til styret bankens posisjoner i forhold til rammene.

Ved en endring i markedsrenten kan Sparebanken Telemark parallelt gjennomføre renteendringer for alle finansielle balanseposter unntatt de som har rentebindingstid. Basert på risikobildet per 31.12.2016 ville den økonomiske konsekvens av renteøkning på 2 prosentenheter utgjøre en rentekostnad på om lag 8 millioner kroner på årsbasis for hele bankens balanse.

Det er styrets vurdering at bankens markedsrisiko er lav.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at banken ikke er i stand til å overholde sine betalingsforpliktelser. Bankens utarbeider årlig en likviditetsstrategi som blant annet tar for seg bankens likviditetsrisiko.

Bankens likviditetsrisiko avdekkes gjennom bankens likviditetsreserve/buffer. Hovedmålet for banken er å opprettholde bankens overlevelsessevne i en normalsituasjon, uten ekstern finansiering i 12 måneder. I tillegg skal banken overleve minimum 90 dager i en «stor stress»-situasjon der man ikke har tilgang på funding fra kapitalmarkedet. Ved utgangen av 2016 hadde banken tilstrekkelig med likviditet og reserve til å fortsette sin aktivitet i over 12 måneder uten tilførsel av ekstern likviditet. Sensitivitetsanalyser i forhold til bankens likviditetsrisiko rapporteres periodisk til bankens styre og ledelse. I tillegg er det etablert en beredskapsplan for håndtering av likviditetskriser.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Sparebanken Telemark hadde en innskuddsdekning på om lag 70 prosent ved utgangen av året. Bankens har en ramme som sier at innskuddsdekningen skal være minimum 65 prosent, og med et mål på 75 prosent.

Likviditeten i Sparebanken Telemark har vært tilfredsstillende i 2016, og ved utgangen av året har

banken en likviditetsbuffer (LCR) på 159 (111) prosent som er godt over minimumskravet som per 31. desember er på 80 prosent. Gjennomsnittlig LCR har vært 162 (101) prosent i 2016..

Gjennomsnittlig løpetid på langsiktig obligasjonsfinansiering var ved utgangen av 2016 på 2,8 (2,7) år. Banken har også gjennom 2016 søkt å redusere likviditetsrisikoen ved å legge til rette for bruk av alternative finansieringskilder. Overføring av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS er fortsatt det viktigste tiltaket. I tillegg har banken i 2016 tatt i bruk SpareBank 1 Næringskreditt AS for finansiering av næringslån og da spesielt lån til borettslag. Overføring til SpareBank 1 Næringskreditt AS i 2016 er på 208 millioner kroner. Sparebanken Telemark hadde per 31.12.2016 overført lån til en verdi av 7.569 millioner kroner til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS (28,4 (27,6) prosent av brutto utlån).

Det er styrets vurdering at bankens likviditetsrisiko er lav.

Eierrisiko

Eierrisikoen er risikoen for at Sparebanken Telemark blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og /eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene.

Sparebanken Telemark har i hovedsak eierrisiko gjennom indirekte eierandeler i SpareBank 1 Gruppen AS (1,5 prosent) og BN Bank ASA (2,5 prosent) samt direkte eierandeler i SpareBank 1 Boligkreditt AS (4,2 prosent), Sparebank 1 Næringskreditt AS (2,1 prosent), SpareBank1 Kredittkort AS (3,9 prosent), SpareBank 1 Finans Midt Norges AS (4,2 prosent), SpareBank 1 Markets AS (0,8 prosent), Sparebanken Hedmark (0,4 prosent) og SpareBank 1 Mobilbetaling AS (3,0 prosent).

Bankens eierrisiko vurderes som lav.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. Styring av operasjonell risiko tar utgangspunkt i

«Policy for risiko- og kapitalstyring». Det utføres årlig en vurdering av operasjonell risiko i alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser i banken. Dette inkluderer vurdering og oppfølging av handlingsplaner for identifisert risiko. Innenfor de enkelte fagområder (forretnings – og støtteprosesser) er det definert risikoer med tilhørende kontroll- og styringstiltak. Banken bruker en taps- og hendelsesdatabase (ProAware) hvor registrering av uønskede hendelser inngår. Den enkelte leder gjør en vurdering av etterlevelse og kvalitetsnivå innen sitt ansvarsområde og rapporterer dette oppover i organisasjonen. Årlig utarbeides det en lederbekreftelse av risikostyringen i banken.

Kapitalberegningen for operasjonell risiko er foretatt etter basismetoden slik den er beskrevet i Kapitalkravforskriften. Med bakgrunn i overnevnte styrings- og kontrollhandlinger mener styret at banken har tilfredsstillende kontroll.

Det er styrets vurdering at bankens operasjonelle risiko er lav.

Compliance (etterlevelse)

Sparebanken Telemark arbeider kontinuerlig med etablering og vedlikehold av gode prosesser for å sikre at banken oppfyller sine forpliktelser etter lov og forskrift (compliancerisiko). Styret vedtar bankens retningslinjer for compliance.

EUs arbeid med å harmonisere regelverket innenfor EU/EØS området medfører en rekke nye reguleringer som banken må tilpasse seg. Nye reguleringer vil fortløpende inkluderes i bankens rutiner og retningslinjer.

Kapitalstyring

Sparebanken Telemark skal ha en moderat risikoprofil der ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Banken har som målsetting å opprettholde nåværende «rating» for derved å sikre en langsiktig og god tilgang på ordinære innlån fra kapitalmarkedene. Størrelsen på bankens kapital skal være i samsvar med en slik ambisjon.

Styret i Sparebanken Telemark gjør løpende vurderinger av kapital situasjonen og fremtidige kapitalkrav. Styret legger vekt på at banken skal være tilstrekkelig kapitalisert til å innfri regulatoriske krav og markedsmessige krav. Høsten 2016 la banken ut et ansvarlig obligasjonslån pålydende 150 millioner kroner. Dette har styrket kjernekapitaldekningen og kapitaldekningen til banken med henholdsvis 0,8 prosentpoeng og 1,3 prosentpoeng per 31.12.2016.

Ved maksimalt pådrag av motsyklisk konjunkturbuffer² kan det regulatoriske kravet til ren kjernekapitaldekning for en ikke-systemviktig bank bli på 12,5 prosent og kapitaldekning 16,0 prosent. For å ha en tilfredsstillende margin til det regulatoriske kravet, har styret fastsatt en buffer på to prosentpoeng.

Bankens interne minimumskrav til ren kjernekapitaldekning er at denne skal være på minimum 14,5 prosent.

Ved utgangen av 2016 hadde banken en ren kjernekapitaldekning på 17,6 prosent og er over fastsatt minimumskrav.

Eiendomsdrift

Banken har 5 næringsbygg i balansen (se note 12) som i tillegg til bankdrift er utleid til næringsformål. Byggene er Torggata 13, Kverndalsgate 2A og 2B i Skien, Kaldekjeldevegen 2 på Ulefoss og Brugata 4 i Lunde.

I mai 2016 flyttet banken fra Jernbanegata 15 til nye og moderne lokaler i Storgata 117, som eies av Sparebankgården AS (100 prosent eid datterselskap av banken). I juni ble Jernbanegata 15 solgt til Porsgrunn Utvikling AS. Salget ga en gevinst på 21 millioner kroner. I dette bygget har banken drevet bankvirksomhet siden 1898.

Utsiktene fremover

Myndigheter og sentralbanker har de senere år drevet en aktiv finans- og pengepolitikk. En rekke analyser indikerer at omstillingen i norsk økonomi bunner ut i

2017, og at den økonomiske veksten tar seg opp etter dette. Privat konsum forventes å bli lavt som følge av usikkerhet knyttet til arbeidsledighet og realøkonomisk utvikling. Selv om det økonomiske tilbakeslaget etter oljeprisfallet forventes å bunne ut i 2017, forventes det økonomiske omslaget å bli lite. Dette vil igjen kunne avspeile seg i uendrede styrings- og pengemarkedsrenter i 2017. Selv om rentene er på et historisk lavt nivå, forventer finansmarkedet at Norges Bank ikke vil øke styringsrentene de nærmeste årene. Dette er nært knyttet til utviklingen i norsk økonomi, men også knyttet til utviklingen i Europa. Høy gjeld blant stater og husholdninger gjør at rentene må økes forsiktig for å sikre finansiell stabilitet. Norske renter forventes derfor å følge europeiske nivåer og slik at kronkursen ikke skal bli for sterk.

Styret har tidligere pekt på at Telemark gjennom flere år har hatt en svakere økonomisk utvikling enn gjennomsnittet av fylker i Norge, både når det gjelder befolkningsutvikling og sysselsetting. Den svake befolkningsutviklingen kan forklares med svak sysselsetting. En konsekvens av dette er at prisutviklingen på boliger har hatt en tilsvarende utvikling. Arbeidsledigheten er også noe høyere enn landssnittet, men har falt gjennom 2016 målt med NAV. Målt med AKU er ledigheten uendret på om lag fire prosent. Analyser viser at næringsstrukturen i Telemark har vært gunstig med tanke på vekstsvakheten i norsk økonomi de siste år.

Telemark har i senere tid gjennomført ulike omstillinger for å styrke næringslivet og har hatt lav eksponering mot oljesektoren i form av sysselsetning innen oljerelatert virksomhet og aktører med interesser mot oljerelatert virksomhet. Prisutvikling på boliger og lønnsutvikling har i liten grad vært drevet frem av oljesektoren, hvilket reduserer risiko for boligprisfall drevet frem av endrede framtidsutsikter innen oljesektoren. NHO Telemark gjennomfører jevnlig spørreundersøkelser blant sine medlemmer. Undersøkelsen i 2016 viste at bedriftene i Telemark hadde et mer positivt fremtidsbilde enn gjennomsnittet blant NHO medlemmene, noe som er positivt med hensyn til investeringsaktivitet. Dette bekreftes også gjennom at banken har erfart god etterspørsel etter finansiering til både bedrifter og husholdninger.

² Motsyklisk kapitalbuffer per 31.12.2016 er på 1,5 prosent, men er økt til 2,0 prosent per 31.12.2017.

Boligprisene i sentrale deler av Telemark økte med om lag 10 prosent.

Styret har i sin strategiplan videreført vekstmål og strategier for lån til personkundemarkedet. Selv om den økonomisk veksten ventes å bedre seg i 2017, forventer styret at nye og strengere myndighetskrav til boligfinansiering vil kunne påvirke faktisk utlånsvekst. Norges Banks utlånsundersøkelse viser at utlånsmarginene på utlån til husholdningene ventes å øke, begrunnet med økte regulatoriske kapitalkrav og økte kapitalkostnader. Styret forventer imidlertid at presset på utlånsmarginer i Telemark opprettholdes.

Videre forventer styret at kostnader knyttet til teknologisk utvikling fortsatt vil øke sterkere enn andre kostnader. Det blir da viktig å fortsette arbeidet med god kostnadskontroll, samtidig som banken arbeider med å øke effektiviteten.

I en situasjon med stor usikkerhet med hensyn til utviklingen i norsk økonomi, er styret tilfreds med at banken har en høy soliditet, høy ren kjernekapital, lav risiko på verdipapirporteføljen og tilstrekkelige likviditetsrammer for sikre boliglån.

Styret vil takke alle kunder og forbindelser for et godt samarbeid i 2016, og ser frem til tilsvarende i 2017. Styret vil også rette en takk til bankens ansatte for deres innsats og bidrag til bankens gode resultater i 2016.

Styret i Sparebanken Telemark

Porsgrunn, 13. februar 2017

Per Richard Johansen
Styrets leder

Per Wold

Bjørn Vidar Nesheim

Ingeborg Fogt Bergby

Anja K. Hjelseth

Anne Berg Behring

Jan Berge

May Britt B. Boye

Per Halvorsen
Adm. banksjef

Årsregnskap for 2016

RESULTATREGNSKAP	Noter	2016	2015
Renteinntekter		584 030	648 568
Rentekostnader		234 611	324 917
Netto renteinntekter	4	349 419	323 651
Provisjonsinntekter bolig- og næringskreditt	5	49 308	58 660
Netto renteinntekter inkl. bolig- og næringskreditt		398 728	382 311
Provisjonsinntekter	5	109 728	104 355
Provisjonskostnader	5	21 588	20 199
Annen driftsinntekt	6	26 015	2 704
Netto provisjons- og andre inntekter		114 155	86 860
Utbytte	7	46 888	19 346
Netto verdiendring på verdipapirer og gevinst/tap (-) valuta	8	5 097	-3 712
Netto avkastning på finansielle investeringer		51 986	15 634
Sum netto inntekter		564 869	484 805
Lønn og andre personalkostnader	9	141 816	126 646
Administrasjons- og andre driftskostnader	10	114 924	108 949
Av - og nedskrivninger	12	26 006	9 729
Sum driftskostnader		282 747	245 324
Driftsresultat før tap		282 122	239 481
Tap på utlån og garantier	14	117	8 891
Gevinst/ tap (-) på verdipapirer som er anleggsmidler	16,17	1 467	-2 000
Resultat av ordinær drift før skatt		283 472	228 590
Skattekostnad	11	63 634	62 197
Resultat av ordinær drift etter skatt		219 838	166 393
Overføringer og disponeringer			
Overført til grunnfondskapital		132 649	98 502
Overført til utjevningsfond		42 689	43 391
Avsatt til utbytte		40 000	20 000
Avsatt til gaver		4 500	4 500
Sum disponeringer	23	219 838	166 393

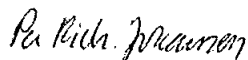
BALANSE	Noter	31.12.16	31.12.15
EIENDELER			
Kontanter og fordringer på sentralbanker		38 030	92 683
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	13	886 622	469 494
Brutto utlån til og fordringer på kunder	14	19 069 206	17 798 633
-Nedskrivninger på individuelle utlån	14	-62 420	-118 602
-Nedskrivninger på grupper av utlån	14	-79 700	-50 000
Sum netto utlån og fordringer på kunder		18 927 086	17 630 031
Overtatte eiendeler	12	5 500	5 500
Rentebærende verdipapirer	15,20	836 652	1 106 110
Aksjer, andeler og egenkapitalbevis	16	622 537	558 366
Aksjer i datterselskaper	17	32 164	32 164
Utsatt skattefordel	11	7 659	10 291
Goodwill	12	3 121	3 642
Våge driftsmidler	12	126 149	126 130
Overfinansiert pensjonforpliktelse	19	8 393	0
Forskuddsbetalte ikke påløpte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		38 967	38 822
SUM EIENDELER		21 532 880	20 073 233

GJELD OG EGENKAPITAL		31.12.16	31.12.15
GJELD			
Gjeld til kredittinstitusjoner	22	150 000	150 000
Innskudd fra og gjeld til kunder	21	13 211 321	12 591 408
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	15,22	5 412 086	4 946 158
Betalbar skatt	11	60 720	59 312
Annen kortsiktig gjeld		99 326	69 325
Påløpte kostnader, mottatt ikke opptjente inntekter og andre forpliktesler		53 621	36 441
Pensjonsforpliktelse	19	8 928	13 827
Ansvarlig lån	22	149 638	0
SUM GJELD		19 145 639	17 866 472
EGENKAPITAL			
Innskutt egenkapital			
Eierandelskapital inkl overkursfond		677 540	677 540
Opptjent egenkapital			
Grunnfondskapital		1 512 575	1 376 719
Utjevningsfond		197 126	152 503
SUM EGENKAPITAL	23,24	2 387 241	2 206 761
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		21 532 880	20 073 233
Poster utenom balansen:			
Portefølje overført til kredittforetak	5,30	7 569 258	6 770 783
Andre forpliktelser og betingede forpliktelser	28,29		

Styret i Sparebanken Telemark
Porsgrunn 13. februar 17

Per Richard Johansen
Styrets leder

Per Wold

Bjørn Vidar Nesheim

Ingeborg Fogt Bergby

Anja K. Hjelseth

Anne Berg Behring

Jan Berge

May Britt B. Boye

Per Halvorsen
Adm. banksjef

KONTANTSTRØMOPPSTILLING	2016	2015
Årets avdrag på nedbetalingslån mv til kunder	10 669 861	8 447 492
Nydiskonterte nedbetalingslån mv i året til kunder	-11 656 632	-9 529 648
Endring i saldo på kreditter	-313 885	-81 650
Rente- og provisjonsinnbetalinger på utlån	694 247	767 927
Inngått på tidligere års konstaterte tap på utlån	3 562	3 370
Kontantstrøm fra utlånsvirksomheten (A)	-602 847	-392 509
Endring i saldo på innskudd fra kunder uten avtalt løpetid	329 591	-336 087
Endring i saldo på innskudd fra kunder med avtalt løpetid	290 322	416 999
Renteutbetalinger til kunder	-113 287	-202 817
Kontantstrøm fra innskuddsvirksomheten (B)	506 626	-121 906
Endringer i verdipapirer	272 210	82 751
Renteinnbetalinger på obligasjoner og sertifikater	15 198	23 452
Mottatt aksjeutbytte på aksjer som holdes på kort sikt	2 487	2 218
Kontantstrøm fra verdipapirinvesteringer (C)	289 895	108 421
Endring i fordringer på kredittinstitusjoner med avtalt løpetid	51 371	27 090
Endring i fordringer på andre kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid	-468 499	646 149
Renteinnbetalinger fra innskudd i kredittinstitusjoner	11 031	16 167
Kontantstrøm fra innskudd i kredittinstitusjoner (D)	-406 097	689 406
Andre inntekter	4 780	5 701
Betalbare driftskostnader	-266 704	-246 391
Betalbar skatt	-61 309	-55 186
Gaver	-2 693	-3 134
Utbetalt utbytte	-20 000	-18 000
Endringer i andre eiendeler, gjeld og periodiseringer	16 767	6 607
Resterende kontantstrøm fra løpende drift (E)	-329 159	-310 403
Kontantstrøm fra driften (A+B+C+D+E=F)	-541 580	-26 991
Endring i finansiering ved utstedelse av verdipapirer	615 565	237 216
Renteutbetalinger på finansiering	-108 717	-116 948
Kontantstrøm fra finansiering (G)	506 847	120 268
Investert i varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	-32 973	-36 363
Salg av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler til salgspris	31 356	300
Netto endring på langsiktige verdipapirer	-62 704	-91 087
Utbytte på anleggsaksjer	44 402	17 128
Kontantstrøm fra investeringer og varige driftsmidler (H)	-19 920	-110 022
ENDRING I LIKVIDITETSBEHOLDNING (F+G+H)	-54 653	-16 746
Likviditetsbeholdning 01.01.	92 683	109 429
Likviditetsbeholdning 31.12.	38 030	92 683
Likviditetsbeholdningen 31.12. består av:		
Kontanter og fordringer på sentralbanker	38 030	92 683
Sum likviditetsbeholdning 31.12.	38 030	92 683

Noter til regnskapet

Note	Side
1 Generell informasjon	25
2 Regnskapsprinsipper NGAAP	25
3 Finansiell risikostyring	28
4 Netto renteinntekter	30
5 Provisjonsinntekter	30
6 Andre driftsinntekter	31
7 Utbytte	31
8 Netto verdiendringer på verdipapirer	32
9 Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte	32
10 Adminstrasjons- og andre driftskostnader	34
11 Skatter	35
12 Goodwill og varige driftsmidler	36
13 Kredittinstitusjoner - fordringer og gjeld	37
14 Utlån til og fordringer på kunder	37
15 Rentebærende verdipapirer	41
16 Aksjer, aksjer-/verdipapirfond og egenkapitalbevis	42
17 Aksjer i datterselskaper	43
18 Nærstående parter	44
19 Avsetning for påløpne kostnader og forpliktelser	44
20 Ansvarlig lånekapital i andre foretak	47
21 Innskudd fra kunder	47
22 Gjeld ved utstedelse av verdipapirer	48
23 Egenkapital	49
24 Kapitaldekning	50
25 Finansielle instrumenter	51
26 Forfallsanalyse	52
27 Markedsrisiko	53
28 Garantiansvar	54
29 Pantstillelser	54
30 SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort AS	54

Noter til regnskapet

Note 1 Generell informasjon

Sparebanken Telemark tilbyr bank – og forsikringstjenester for person- og bedriftsmarkedet i Telemark og for telemarkinger. Banken opererer i Norge og reguleres av norsk rett.

Bankens forretningsadresse er Storgata 117, Porsgrunn med organisasjonsnummer 937.891.334.

Sparebanken Telemark har 3 datterselskaper; Tuft Eendom AS, Sparebankgården AS og

Eiendomsmegler 1 Telemark AS. Det er ikke utarbeidet konsernregnskap fordi datterselskapene ikke anses for å ha betydning for å bedømme bankens stilling og resultat ref RL § 3-8 (2). Bankens virksomhet er vurdert som en samlet virksomhet, dvs ett segment.

Presentasjonsvaluta

Presentasjonsvalutaen er i norske kroner som også er bankens funksjonelle valuta. Alle beløp er angitt i tusen kroner med mindre noe annet er angitt.

Note 2 Regnskapsprinsipper

Bankens årsregnskap er utarbeidet etter regnskapslovens regler (NGAAP) samt årsregnskapsforskriften for bank og gjeldende norske regnskapsstandarder og forskrifter.

Inntekts- og kostnadsføring

Renteinntekter og -kostnader
Renteinntekter inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Dette innebærer løpende inntektsføring av renter med tillegg av amortisering av etableringsgebyrer og eventuelt andre gebyrer som er å anse som en integrert del av den effektive renten. Den effektive renten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer innenfor forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader som ikke betales direkte av kunden.

Inntektsføring av renter etter effektiv rentemetode benyttes for balanseposter som vurderes til amortisert kost. Endringer i utlånets rentesats på grunn av endringer i markedsrenten, påvirker ikke balanseført verdi av utlånet.

Provisjonsinntekter og -kostnader

Provisjonsinntekter og – kostnader blir generelt periodisert i takt med at en tjeneste blir ytt. Gebyrer knyttet til rentebærende instrumenter blir ikke ført som provisjoner, men inngår i beregningen av effektiv rente og resultatføres tilsvarende. Honorar og gebyr

ved formidling av finansielle instrumenter (garantier og lignende) som ikke genererer balanseposter i bankens regnskap, resultatføres løpende i perioden. Etableringsgebyr for slike poster resultatføres på transaksjonstidspunktet.

Utlån og garantier

Utlån og garantier vurdert til amortisert kost innregnes til transaksjonsprisen med tillegg for direkte transaksjonsutgifter. Resultatføring og etterfølgende verdimåling følger effektiv rentemetode se beskrivelse over.

Fastrenteutlån til kunder regnskapsføres også til amortisert kost som øvrige utlån. Informasjon om beregnet markedsverdi på utlånene opplyses i egen note (se note 14).

Misligholdte og tapsutsatte engasjement

Samlet engasjement fra en kunde regnes som mislighold når forfalte avdrag eller renter ikke er betalt innen 90 dager etter forfall eller rammekreditten er overtrukket med 90 dager eller mer. Misligholdte engasjementer kan være nedskrevet for forventet påført tap dersom kundens økonomiske situasjon tilsier sannsynlighet for fremtidig tap. Utlån og andre engasjementer som ikke er i mislighold, men hvor kundens økonomiske situasjon gjør det sannsynlig at banken vil bli påført tap, klassifiseres som øvrige tapsutsatte.

Verdifall på utlån

Nedskrivning for tap på utlån foretas når det foreligger objektive indikasjoner for at et utlån til kunde eller en gruppe av utlån til kunder har verdifall.

Individuelle nedskrivninger vurderes dersom det foreligger en objektiv indikasjon på redusert kredittkvalitet hos kunden. Dersom banken har bevilget flere lån til samme kunde, vil en engasjementsvurdering være å betrakte som en individuell vurdering. Nedskrivninger beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdi av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets effektive rente. Verdi av pantesikkerhet fastsettes til antatt realisasjonsverdi på forventet fremtidig realisasjonstidspunkt. Den effektive renten som benyttes er lånets effektive rente før objektive indikasjoner på verdifall ble identifisert.

Nedskrivninger reverseres helt eller delvis når verdifallet anses å være helt eller delvis bortfalt. Når det er overveiende sannsynlig at tapene er endelige, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket ved tidligere nedskrivninger føres mot nedskrivningen. Konstaterte tap uten dekning i nedskrivninger samt over- eller underdekning i forhold til tidligere nedskrivninger resultatføres. Innkomne beløp på tidligere avskrevne engasjement, rapporteres som reduksjon i tap på utlån og garantier.

Utlån som ikke har vært gjenstand for individuelle vurderinger for verdifall, vurderes samlet i grupper. Vurderingen baseres på objektive indikasjoner for verdifall som har inntruffet på balansedagen og som kan knyttes til gruppen. Gruppene er definert som utlån med like risiko- og verdiegenskaper basert på inndeling av kundene etter hovedsektorer eller hovednæringer samt risikoklasse. Beregning av nedskrivningsbehov foretas per kundegruppe med utgangspunkt i estimater for konjunktursituasjonen samt tapserfaring for de respektive kundegruppene. Gruppene nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen.

Individuelle og gruppevise nedskrivninger resultatføres som tap på utlån og garantier.

Overtatte eiendeler

Overtatte eiendeler som overtas i forbindelse med inndrivelse av engasjementer og som er ment

for rask realisasjon, regnskapsføres i balansen som omløpsmidler. Eiendelene vurderes til antatt realisasjonsverdi på overtakelsestidspunktet. Eventuelle tap/gevinster ved avhendelse eller revurdering av verdi på slike eiendeler føres som tap/reduksjon i tap på utlån.

Usikre forpliktelser

Banken utsteder finansielle garantier som ledd i den ordinære virksomheten. Tapsvurderinger skjer som ledd i vurderingen av tap på utlån og etter de samme prinsipper og rapporteres sammen med disse. Det foretas avsetninger for andre usikre forpliktelser dersom det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen materialiserer seg og de økonomiske konsekvensene kan beregnes pålitelig. Det gis opplysninger om usikre forpliktelser som ikke fyller kriteriene for balanseføring dersom de er vesentlige.

Overføring av låneporteføljer til SpareBank1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS

Låneporteføljen føres ut av balansen på det tidspunktet reell risiko vedrørende utlånene er overført og kontroll over rettighetene til utlånene er bortfalt, se note 30 for nærmere omtale. Per 31.12.2016 utgjorde porteføljen overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS 7.361 millioner kroner og til SpareBank 1 Næringskreditt AS 208 millioner kroner.

Aksjer i datterselskap og felleskontrollert virksomhet

Investering i datterselskaper og felleskontrollerte virksomheter er regnskapsført til historisk kostpris. Nedskrivning til virkelig verdi skjer dersom verdifallet anses for å være varig, og virkelig verdi er lavere enn historisk kostpris. Eventuelle nedskrivninger blir reversert i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede. Utbytte fra datterselskaper og felleskontrollerte virksomheter regnskapsføres det året utbyttet vedtas.

Mottatte konsernbidrag fra datterselskap til banken inntektsføres i avsetningsåret. Konsernbidrag fra banken til datterselskap regnskapsføres som en økning av investeringen i bankens regnskap.

Aksjer, aksje-/ verdipapirfond og egenkapitalbevis

Investeringer i aksjer, aksje-/verdipapirfond og egenkapitalbevis er vurdert til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi per post. Eventuelle

nedskrivninger blir reversert i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede. For de postene som er børsnotert benyttes børskurs per 31.12.2016 som virkelig verdi.

Obligasjoner og sertifikater

Obligasjoner og sertifikater er klassifisert som omløpsmidler, behandles som en portefølje og til laveste verdi av opprinnelig anskaffelseskost og børskurs per 31.12.2016. Verdipapirene behandles som en portefølje ut fra bransje, rente- og kredittdiversifisering.

Egenutstedte obligasjoner:

Beholdningen av egne utstedte obligasjoner er nettoført mot obligasjonsgjelden til pålydende verdi.

Eiendom, anlegg og utstyr

Investeringer i eiendom, anlegg og utstyr balanseføres til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Anskaffelseskosten inkluderer utgifter for å anskaffe eiendelen. Utgifter påløpt etter at driftsmidlet er tatt i bruk, slik som løpende vedlikehold, resultatføres, mens øvrige utgifter som forventes å gi fremtidige økonomiske fordeler og/eller forlenget levetid blir balanseført. Avskrivningene starter når eiendelene er klare for bruk. Avskrivningene er lineært fordelt over driftsmidlenes økonomiske levetid. Det er ikke fastsatt noen utraneringsverdi på bankens driftsmidler.

Skatter

Overskuddsskatt blir beregnet etter ordinære skatteregler. Skattekostnaden i resultatregnskapet består av betalbar skatt og endring i utsatt skatt/skattefordel. Betalbar skatt beregnes på grunnlag av årets skattemessige resultat. Utsatt skatt/skattefordel beregnes på grunnlag av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi, samt skattevirkninger av underskudd til fremføring. Utsatt skattefordel vil bare bli balanseført i den grad det er sannsynlig at fordelene vil bli realisert i fremtiden.

I tillegg til overskuddsskatt betaler banken formuesskatt til staten med 0,15 prosent. Skatten inngår i betalbar skatt.

Stortinget vedtok i desember å innføre en finansskatt på lønn (5 prosent) for finansnæringen fra og med inntektsåret 2017. Finansskatten er i årsregnskapet

for 2016 hensyntatt på lønnsrelaterte avsetninger (blant annet pensjon og feriepenger). Finansskatten er klassifisert som ordinær driftskostnad.

Verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital

Verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital omfatter utstedte sertifikater, obligasjoner, ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonsinnlån. Verdipapirgjelden og den ansvarlige lånekapitalen er vurdert til amortisert kost.

Pensjoner

Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader for ytelsesbaserte pensjonsordninger beregnes etter forsikringsmessige prinsipper av uavhengig aktuar. Pensjonskostnaden består av periodens pensjonsopptjening for de ansatte, rentekostnad av beregnet netto pensjonsforpliktelse, samt påslag for arbeidsgiveravgift.

Nåverdien av fremtidige brutto pensjonsforpliktelser sammenholdes med virkelig verdi av innbetalte og oppsparte midler. Nåverdien av fremtidige definerte utbetalinger ved bruk av langsiktig effektiv rente for norske OMF obligasjoner. Estimatavik som oppstår som følge av endring i forutsetninger og ved aktuarielle gevinster/tap føres direkte mot egenkapitalen.

Beregning av pensjonsforpliktelse innebærer bruk av skjønn og estimater på en rekke parametere. Det henvises til note 19 for en nærmere beskrivelse av hvilke forutsetninger som er lagt til grunn.

AFP ordning i privat sektor

AFP ordning er ansett å være en ytelsesbasert basert ordning. Administrator har per i dag ikke beregnet forventet over- eller underdekning for ordningen som helhet, og av den grunn vil ny AFP ordning måtte behandles som en innskuddsordning. Innbetalt premie i 2016 tilsvarer årets kostnad, se note 19 for nærmere spesifisering.

Finansielle instrumenter

Banken har inngått sikringsforretninger som sikrer banken for svingninger i rente på henholdsvis innlån og utlån hvor det er avtalt fast rente. De finansielle derivatene regnskapsføres derfor som sikringsinstrumenter. Virkelig verdi av sikringsinstrumentene balanseføres ikke, så lenge sikringene anses som

effektive. Netto oppgjør for de finansielle derivatene resultatføres på samme regnskapslinje som rente fra den balanseposten som instrumentet skal sikre (sikringsobjektet) ref note 25.

Bruk av estimat i utarbeidelsen av årsregnskapet

Ledelsen har brukt estimater og forutsetninger som har påvirket eiendeler, gjeld, inntekter, kostnader og opplysning om potensielle forpliktelser. Dette gjelder særlig nedskrivninger på utlån. Fremtidige hendelser kan medføre at estimatene endrer seg. Estimater og de underliggende forutsetningene vurderes løpende. Endringer i regnskapsmessige estimater regnskapsføres i den perioden endringene oppstår. Hvis endringene også gjelder fremtidige perioder fordeles effekten over inneværende og fremtidige perioder.

Note 3 Finansiell risikostyring

Overordnet ansvar og kontroll

Risikostyring i Sparebanken Telemark er en prosess for å identifisere, håndtere og følge opp risikoer slik at samlet risikoeksponering er i samsvar med bankens valgte risikoprofil. Risikostyringen skal støtte opp under strategisk utvikling og måloppnåelse for derved å medvirke til finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring¹
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- Å tilstrebe optimal kapitalinverdelse innenfor vedtatt forretningsstrategi, dog slik at de til enhver tid strategiske kapitalmål oppfylles
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av mulig synergi og diversifiseringseffekter

Styret skal påse at Sparebanken Telemark har en ansvarlig kapital som er forsvarlig i forhold til ønsket risikoprofil og myndighetsfastsatte krav. Styret fastsetter de overordnede prinsippene for risikostyring, herunder mål, rammer, fullmakter og retningslinjer. Administrerende banksjef er ansvarlig for å etablere en forsvarlig risikostyring. Dette betyr at administrerende banksjef er ansvarlig for at det innføres effektive risikostyringsfunksjoner og – systemer, og at risikoeksponeringen overvåkes. De

Hendelser etter balansedagen

Ny informasjon etter balansedagen om selskapets finansielle stilling på balansedagen er hensyntatt i årsregnskapet. Hendelser etter balansedagen som ikke påvirker selskapets finansielle stilling på balansedagen, men som vil påvirke selskapets finansielle stilling i fremtiden er opplyst om dersom dette er vesentlig.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen viser kontantstrømmene gruppert etter kilder og anvendelsesområder. Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den direkte metode. Kontanter er definert som kontanter, fordringer på sentralbanker og fordringer på banker uten oppsigelsesfrist.

ulike forretningsområdene er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor eget ansvarsområde og skal påse at risikostyring og – eksponering er innenfor de rammer og fullmakter som er fastsatt.

Avdeling for risikostyring og compliance er ansvarlig for å videreutvikle bankens rammeverk for helhetlig risiko- og kapitalstyring, herunder risikopolicy og -strategier, metoder, modeller og systemer i henhold til anerkjente prinsipper. I tillegg er avdelingen ansvarlig for overordnet risikoovervåking og periodisk risikorapportering til styret.

Internrevisor rapporterer til styret og er primært styrets, men også administrasjonens redskap for overvåking av risikostyringsprosessens effektivitet og hensiktsmessighet. Internrevisors anbefalinger til forbedringer blir løpende gjennomgått i banken.

Sparebanken Telemarks risiko tallfestes blant annet gjennom beregning av forventet tap og risikojustert kapital. For beregning av kredittrisiko benyttes modell utviklet av SpareBank 1 Alliansen. Modellen tar utgangspunkt i statistiske beregninger og baserer seg på at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap. Beregning av risikojustert kapital for øvrige risikotyper baserer seg i større grad på kvalitative metoder.

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer måten styret og ledelsen

styrer Sparebanken Telemark på, så som:

- Strategisk mål bilde
- Organisering og bedriftskultur
- Risikokartlegging
- Risikoanalyse
- Stresstester
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

Nedenfor er det gitt en nærmere beskrivelse av finansiell risikostyring knyttet til kreditt risiko, likviditetsrisiko og markedsrisiko.

Kreditt risiko

Kreditt risiko defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

Den største finansielle risikoeksponeringen til Sparebanken Telemark er kreditt risiko i utlånsporteføljen. Kreditt risiko er risikoen for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor banken. Styret gjennomgår årlig bankens styringsdokumenter og bevilgningsreglement for utlånsvirksomheten. Gjennom styringsdokumentene defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil. Gjennom bevilgningsreglementet delegeres kredittfullmakt til administrerende banksjef innenfor visse rammer. Administrerende banksjef kan videre delegerer fullmakter. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risiko. Sparebanken Telemark bruker statistiske modeller utviklet i SpareBank 1 Alliansen som grunnlag for beregning av risiko og kategorisering av kredittporteføljen. Med bakgrunn i modellene kategoriseres kundene i følgende undergrupper; svært lav, lav, middels, høy og svært høy risiko, samt misligholdte engasjementer. Banken etterstreber å prise kreditt risiko og har etablert prismatriser basert på risikoklassifiseringssystemet.

Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kreditt risiko. Styret gjennomgår jevnlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i renter og aksje-/verdipapirkurser. Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i verdipapirer og som følge av fundingaktiviteten. Beregning av markedsrisiko knyttet til renterisiko se note 27.

Styring av markedsrisiko skjer gjennom styrevedtatte rammer. Sparebanken Telemark sine posisjoner i forhold til rammer rapporteres periodisk til styret.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at Sparebanken Telemark ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader. Bankens styrer sin likviditetsrisiko gjennom måltall for kundeinnskudd i forhold til brutto utlån til kunder, andel langsiktig kapitalmarkedsfinansiering og krav til egenkapital, samt krav til lengden på den tidsperioden hvor banken skal være uavhengig av ny finansiering fra markedet. I praksis skjer likviditetsstyringen gjennom likviditetsprognoser, valg av løpetid på bankens innlån, inngåelse av avtaler om trekkrettigheter, overføring til SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og deponering av verdipapirer mot låneadgang i Norges Bank. Vi viser til note 22 og 26.

Valutarisiko

Valutarisiko er risikoen for tap som følge av endringer i valutakurser. Bankens balanseposter i utenlandsk valuta utgjøres av kassebeholdningen. Dette er omregnet til norske kroner basert på kursen ved årets utgang. Risiko for valutatap ansees å være uvesentlig. Bankens formidler for øvrig valutalån gjennom annen bank til kunder som ønsker lån i utenlandsk valuta. Risiko for tap i denne sammenhengen vurderes som uvesentlig.

Annet

Utvidet markedsinformasjon (Basel II - Pilar III) er beskrevet i eget dokument på bankens hjemmeside.

Note 4 Netto renteinntekter

Renteinntekter	2016	2015
Renteinntekter på utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	11 031	16 167
Renteinntekter på utlån til og fordringer på kunder	557 801	608 949
Renteinntekter på rentebærende verdipapirer	15 198	23 452
Sum renteinntekter	584 030	648 568
Rentekostnader		
Rentekostnader på gjeld til kredittinstitusjoner	1 919	2 426
Rentekostnader på innskudd fra og gjeld til kunder	115 929	198 478
Rentekostnader på utstedte verdipapirer	106 066	113 893
Rentekostnader på ansvarlig lånekapital	732	629
Sikringsfondsavgift	9 964	9 491
Sum rentekostnader	234 611	324 917
Netto renteinntekter	349 419	323 651

Note 5 Provisjonsinntekter

Provisjonsinntekter fra kredittforetak

Banken mottar provisjonsinntekter for overførte lån og kreditter fra SB1 Boligkreditt og SB1 Næringskreditt inntil de er nedbetalt av lånekunden. Provisjonen beregnes hver måned av akkumulert saldo på overførte lån og kreditter, og provisjonssatsen er en andel av den margin som kredittforetakene har på sine lån og kreditter.

Da tidligere renteinntekter på overførte lån og kreditter er erstattet med provisjonsinntekter, er disse provisjonsinntektene henført til resultatlinjen for netto renteinntekter.

Provisjonsinntekter kredittforetak	2016	2015
Provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt AS	49 225	58 660
Provisjonsinntekter fra SpareBank1 Næringskreditt AS	83	0
Provisjonsinntekter kredittforetak	49 308	58 660
Gjennomsnittlig provisjonssats SpareBank 1 Boligkreditt AS	0,7 %	1,0 %
Gjennomsnittlig provisjonssats SpareBank 1 Næringskreditt AS	0,2 %	0 %
Overførte lån og kreditter	31.12.16	31.12.15
Nedbetalingslån	5 978 978	5 436 110
Kreditter	1 382 047	1 334 673
Næringslån	208 234	0
Portefølje overført til kredittforetak	7 569 258	6 770 783
Overførte lån og kreditter i året	798 475	970 435

Netto provisjonsinntekter

Provisjonsinntekter	2016	2015
Garantiprovisjon	3 532	3 687
Verdipapirromsetning og - forvaltning	8 056	7 680
Forsikringstjenester	37 870	37 692
Betalingsformidling	57 662	53 163
Andre provisjonsinntekter	2 607	2 134
Sum provisjonsinntekter	109 728	104 355
Provisjonskostnader		
Betalingsformidling	21 035	19 567
Andre gebyrer og provisjonskostnader	552	632
Sum provisjonskostnader	21 588	20 199
Sum netto provisjonsinntekter	88 140	84 156

Note 6 Andre driftsinntekter

	2016	2015
Leieinntekter faste eiendommer	2 326	2 209
Gevinst ved salg av eiendom	23 525	0
Andre driftsinntekter	164	495
Sum andre driftsinntekter	26 015	2 704

Note 7 Utbytte

	2016	2015
Utbytte fra aksjer, aksje/verdipapirfond og egenkapitalbevis *	24 986	10 692
Utbytte fra datterselskap	2 077	1 685
Utbytte fra felleskontrollert virksomhet	19 826	6 969
Sum utbytte	46 888	19 346

*2. november 2015 ble det offentliggjort en avtale mellom Visa Europe Ltd. og Visa Inc. der Visa Inc. kjøper samtlige aksjer i Visa Europe Ltd. Visa Norge er som gruppe medlem i Visa Europe Ltd. også aksjonær i Visa Europe Ltd. Den 21. juni 2016 annonserte Visa Inc. og Visa Ltd. endelig gjennomføringen av transaksjonen. I eiermøte i Visa Norge 28. juni 2016 ble det vedtatt allokeringmodell for utdeling av vederlag til deltakerne. I denne forbindelse fikk banken utbetalt 14,7 millioner kroner som er klassifisert som utbytte i regnskapet. Senere utbetalinger (juni 2019) og tildeling av preferanseaksjer som beløper seg til om lag 5 millioner kroner for banken anses ikke å være realisert, og er derfor ikke inntektsført i regnskapet for 2016.

Note 8 Netto verdiendring på verdipapirer

	2016	2015
Netto realiserte verdiendring på sertifikater og obligasjoner	-54	-3 548
Netto urealiserte verdiendring på sertifikater og obligasjoner	3 129	-3 129
Netto realiserte verdiendring på aksjer, aksje-/vpfond og EK bevis	163	290
Netto urealiserte verdiendring på aksjer, aksje-/vpfond og EK bevis	-485	-541
Netto inntekter/ kostnader (-) på valuta og finansielle derivater	2 345	3 216
Sum netto verdiendring på verdipapirer	5 097	-3 712

Note 9 Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte

Alle godtgjørelsesordninger i Sparebanken Telemark utformes i samsvar med lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner og lov om verdipapirhandel med tilhørende forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond.

Godtgjørelsesutvalget består for Sparebanken Telemark av hele styret. Utvalget foretar årlig en gjennomgåelse av praktiseringen av godtgjørelsesordningen, og det utarbeides en skriftlig rapport. Godtgjørelsesutvalget skal sørge for at praktiseringen av godtgjørelsesordningen minst en gang i året gjennomgås av uavhengige kontrollfunksjoner som for tiden er intern revisor ved KPMG.

Styret skal godkjenne og vedlikeholde godtgjørelsesordningen samt påse at dokumentasjonen som ligger til grunn for beslutninger er ivarettatt. I tillegg skal styret godkjenne enhver materiell endring eller unntak fra godtgjørelsesordningen.

Vilkår for lån til ledende ansatte og medlemmer av selskapsorganer avviker ikke fra de generelle bestemmelsene som gjelder for øvrige ansatte. Det foreligger ingen særskilt bonusordning for bankens ledende ansatte.

	2016	2015
Lønn	108 582	99 777
Pensjoner (note 19)	10 845	12 008
Sosiale kostnader	22 389	14 861
Sum personalkostnader	141 816	126 646
Antall årsverk pr. 31.12	144	162
Antall ansatte pr. 31.12	149	169

Rentesubsidiering av lån til ansatte for 2016 er beregnet til 1,7 millioner kroner målt mot gjennomsnittlig kunderente. Rentesubsidiering for 2015 var 1,6 millioner kroner. Ingen tillitsvalgte har i kraft av sine verv rentesubsidiering på lån. Uttån til ansatte, se note 14.

Av årets personalkostnader på 141,8 millioner kroner gjelder 17,5 millioner kroner omstillingskostnader i forbindelse med sluttpakker til ansatte.

Lønn og andre ytelser til ledende ansatte i 2016

Navn	Tittel	Lønn	Natural- ytelser	Sum godt- gjørelser	Pensjons- kostnad	Lån per 31.12
Per Halvorsen	Administrerende banksjef	1 901	267	2 168	764	5 992
Preben Prebensen	Vise adm. banksjef	1 551	18	1 569	654	1 100
Roar Snippen	Banksjef økonomi og finans - CFO	1 351	173	1 525	167	2 500
Anne Vikan	Banksjef personmarkedet	997	42	1 040	298	2 004
Arent Anfinsen	Banksjef bedriftsmarkedet	984	38	1 022	68	2 200
Marianne Thorsdal	Banksjef HR og organisasjon	984	41	1 025	82	2 500
Samlet godtgjørelse til ledende ansatte		7 769	580	8 349	2 033	16 296

Lønn og andre ytelser til ledende ansatte i 2015

Navn	Tittel	Lønn	Natural- ytelser	Sum godt- gjørelser	Pensjons- kostnad	Lån per 31.12
Per Halvorsen	Administrerende banksjef	1 815	217	2 032	807	4 700
Preben Prebensen	Vise adm. banksjef	1 529	23	1 552	362	4 137
Roar Snippen	Banksjef økonomi og finans - CFO	1 318	160	1 478	184	2 500
Anne Vikan	Banksjef personmarkedet	973	37	1 010	294	2 152
Arent Anfinsen	Banksjef bedriftsmarkedet	960	24	984	66	2 200
Marianne Thorsdal	Banksjef HR og organisasjon	952	29	981	74	2 873
Samlet godtgjørelse til ledende ansatte		7 547	490	8 037	1 787	18 562

I henhold til ansettelsesavtalen med administrerende banksjef er banken forpliktet til å dekke lønn og annen tilleggsytelse i inntil 12 måneder ved fratredelse. Administrerende banksjef har rett til å fratre ved fylte 62 år med en pensjon på 70 prosent av lønn på fratredelsestidspunktet.

I henhold til ansettelsesavtalen med viseadministrerende banksjef skal banken i perioden fra fratreden til ordinær pensjonsalder (67 år) gi et vederlag som tilsvarer 70 prosent av lønn ved fratredelsestidspunktet.

Den øvrige ledergruppen har ikke rettigheter utover ordinær pensjon tilsvarende øvrige ansatte se omtale under regnskapsprinsipper (note 2 og note 19).

Godtgjørelse til styre og revisjonsutvalg i 2016

Navn	Tittel	Honorar	Lån per 31.12
Per Richard Johansen	Styrets leder	185	2 000
Per Wold	Nestleder styret	110	3 250
Geir Olav Ryntveit	Styremedlem til 1. oktober 2016	125	5 839
Anne Berg Behring*	Styremedlem	140	4 864
Ingeborg Fogt Bergby*	Styremedlem	103	0
Bjørn Vidar Nesheim*	Styremedlem	140	0
Jan Berge	Styremedlem, ansatt representant	100	2 978
May Britt Boye	Styremedlem, ansatt representant	50	4 499

* Anne Berg Behring, Ingeborg Fogt Bergby og Bjørn Vidar Nesheim utgjør revisjonsutvalget og risikoutvalget for banken. Honorar fra utvalgene er inkludert i honoraret over. Ingeborg Fogt Bergby gikk inn i revisjonsutvalget etter Geir Olav Ryntveit.

Kravet til kontrollkomité falt bort fra 1. januar 2016 som følge av ny Finansforetakslov. Kontrollkomiteen i Sparebanken Telemark ble nedlagt med virkning fra 30. juni 2016 i forbindelse med nye vedtekter. Komiteen har fungert frem til 30. juni 2016, og utbetalt honorar utgjør 56 tusen kroner til leder Hilde Sannes Holløkken, og 34 tusen kroner til hver av medlemmene Hilde Thorbjørnsen og Stig Kjeldal. Komiteen har hatt fire møter i 2016.

Godtgjørelse til styre, revisjonsutvalg og kontrollkomiteen i 2015

Navn	Tittel	Honorar	Lån per 31.12
Per Richard Johansen	Styrets leder	186	2 000
Per Wold	Nestleder styret	112	3 250
Geir Olav Ryntveit*	Styremedlem	153	5 929
Anne Berg Behring *	Styremedlem	121	4 964
Guro Erikstein	Styremedlem til og med 30. april 2015	50	5 536
Ingeborg Fogt Bergby	Styremedlem fra og med 1. mai 2015	67	0
Bjørn Vidar Nesheim*	Styremedlem	142	0
Jan Berge	Styremedlem, ansatt representant	100	3 002
Hilde Sannes Holløkken	Leder kontrollkomiteen	75	650
Hilde Thorbjørnsen	Medlem i kontrollkomiteen	45	0
Stig Kjeldal	Medlem i kontrollkomiteen	45	0

* Geir Olav Ryntveit (leder fra 1. mai 2014), Guro Erikstein og Bjørn Vidar Nesheim utgjør revisjonsutvalget for banken. Honorar fra revisjonsutvalget er inkludert i honoraret over.

Honorar og lån til representantskapet

	2016	2015
Ragnar Sageie, representantskapets leder til og med 30. november 2016	46	50
Øystein Beyer, representantskapets leder fra og med 1. desember 2016	10	2
Øvrige medlemmer	297	238
Lån og kreditter til medlemmer av representantskapet	47 050	52 963

Representantskapet består av 24 medlemmer/representanter. Det har vært fire møter i representantskapet i 2016.

Note 10 Administrasjons- og andre driftskostnader

	2016	2015
Alliansekostnader	37 297	37 636
IKT kostnader	25 746	24 648
Markedsføring	15 017	12 891
Driftskostnader faste eiendommer*	15 153	12 527
Andre driftskostnader	21 712	21 246
Sum administrasjons- og andre driftskostnader	114 924	108 949

* Banken leier lokaler for sine kontorer i Bamble, Storgata 117 i Porsgrunn (Sparebankgården), Bø og Notodden. Leieavtalene har en varighet på 5-10 år med rett til fornyelse. Betalt leie for disse kontorene i 2016 beløper seg til 5,8 millioner kroner.

Godtgjørelse til revisor

	2016	2015
Lovpålagt revisjon	861	842
Skatterådgivning	119	114
Andre attestasjonstjenester	0	9
Andre tjenester utenfor revisjon	68	80
Sum godtgjørelser til revisor inkl merverdiavgift	1 048	1 045

Note 11 Skatter

Utsatt skatt og utsatt skattefordel beregnes på grunnlag av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende forskjeller vurderes mot hverandre innenfor samme tidsintervall. Dette innebærer at skattereduserende midlertidige forskjeller som forventes å reversere langt frem i tid ikke kan utlignes mot skatteøkende forskjeller som forventes å reversere før.

Spesifikasjon av grunnlag for utsatt skatt

	31.12.16	31.12.15	Endring
Anleggsmidler	-39 185	-27 237	-11 948
Verdipapirer	0	-3 129	3 129
Gevinst- og tapskonto	20 821	6 642	14 179
Pensjonsforpliktelser	-12 269	-23 696	11 427
Sum utlignbare forskjeller	-30 633	-47 420	16 787
25 % utsatt skattefordel	-7 659	-11 856	4 197
Balanseført utsatt skattefordel	-7 659	-10 291	

Fra inntektsåret 2016 er skattesatsen på alminnelig inntekt i Norge redusert til 25 prosent og 24 prosent fra 2017. Inntektsskatten er ikke redusert for finansnæringen fra 2017 slik at inntektsskatt fortsatt er 25 prosent. Det er også innført en finansskatt (5 prosent av lønn) for finansnæringen fra 2017. Denne er hensyntatt på avsatt pensjonsforpliktelse per 31.12.2016.

Nedenfor vises hvordan man kommer fra regnskapsmessig resultat til skattegrunnlag for beregning av overskuddsskatt.

	2016	2015
Ordinært resultat før skatt	283 472	228 590
Ikke fradragsberettigede kostnader	15 162	2 720
Skattefrie inntekter inkl utbytte	-61 026	-18 514
Endring av midlertidige forskjeller	-16 787	-27 213
herav estimatavvik pensjon ført direkte mot egenkapitalen	6 856	21 651
Årets skattegrunnlag	227 677	207 234
Skattesats	25 %	27 %
Beregnet overskuddsskatt	56 920	55 912
Beregnet formuesskatt	3 800	3 400
Balanseført betalbar skatt	60 720	59 312

Kontroll av årets skattekostnad

	2016	2015
25 (27) % av ordinært resultat før skatt	70 804	61 679
Effekt ikke fradragsberettigede kostnader	3 791	734
Effekt ikke skattepliktige inntekter inkl utbytte	-15 257	-4 999
Effekt av endring i skattesats midlertidige forskjeller	0	1 254
For lite/ for mye avsatt skatt tidligere år	496	129
Formuesskatt	3 800	3 400
Resultatført skattekostnad	63 634	62 197
Effektiv skattesats	22,4 %	27,2 %

Note 12 Goodwill og varige driftsmidler

Goodwill

	Beløp
Anskaffelseskost 01.01.2016	5 257
Tilgang / avgang i 2016	0
Anskaffelseskost 31.12.2016	5 257
Samlede avskrivninger	2 136
Bokført verdi 31.12.2016	3 121
Avskrivninger 2016	520
Avskrivningstider	10 år

Goodwill knytter seg til merverdi i forbindelse med fusjonen med Holla og Lunde Sparebank i 2012.

Varige driftsmidler

	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygninger og andre faste eiendommer	Anlegg under utførelse	Sum
Anskaffelseskost 01.01.2016	26 787	132 468	34 937	194 192
Tilgang i 2016	1 036	57 563	9 311	67 911
Avgang i 2016	276	30 975	34 937	66 189
Anskaffelseskost 31.12.2016	27 548	159 055	9 311	195 914
Samlede av - og nedskrivninger per 31.12	20 535	49 230	0	69 765
Bokført verdi 31.12.2016	7 013	109 825	9 311	126 149
Avskrivninger 2016	3 025	5 961	0	8 986
Nedskrivninger i 2016		16 500		16 500
Avskrivningstider	3-8 år	20-33 år		

Av årets nedskrivninger på 16,5 millioner kroner gjelder 15 millioner nedskrivning av aktivert påkostning av bankens leide lokaler i Porsgrunn. Samlet aktivert påkostning av lokalene beløp seg til 58 millioner kroner. Påkostninger leide lokaler avskrives over avtalt leieperiode.

Eiendommer	Kommune	Eiendomstype	Total areal m ²	Herav eksternt utleid m ²	Balanseført verdi
Torggaten 13	Skien	Bankbygg	2 900	0	44 658
Kverndalsgata 2 A	Skien	Forretnings- og kontorbygg	1 420	1 420	6 010
Kverndalsgata 2 B	Skien	Bankbygg	1 955	525	5 014
Kaldkjeldevegen 2	Nome	Forretnings- og kontorbygg	1 140	47	5 052
Brugata 4	Nome	Bankbygg	898	0	2 466
Sum			8 313	1 992	63 201
Påkostning Storgata 117 og Serine Jeremiassensgate 4					40 624
Øvrige bygninger og andre faste eiendommer					5 999
Totalt					109 825

Torggata 13 og Brugata 4 er rene bankbygg, mens øvrige eiendommer er kombinert forretnings- og kontorbygg.

Overtagne eiendeler

Holla og Lunde Sparebank overtok i 2010 en tomt i Rauland i Vinje kommune. Bokført verdi på denne tomten var på fusjonstidspunktet i 2012 10.7 millioner kroner. Tomten ble nedskrevet til 5.5 millioner kroner i 2013.

Note 13 Kredittinstitusjoner – fordring og gjeld

	31.12.16	31.12.15
Utlån og fordringer uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	672 299	203 801
Utlån og fordringer med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	214 322	265 693
Sum utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	886 622	469 494
Gjennomsnittlig rente	1,1 %	1,7 %

Note 14 Utlån til og fordringer på kunder

	31.12.16	31.12.15
Kasse-/drifts- og brukskreditter	2 078 000	1 885 191
Byggelån	509 059	387 983
Nedbetalingslån	16 482 147	15 525 458
Brutto utlån og fordringer på kunder	19 069 206	17 798 633
Herav utlån til ansatte	211 045	224 955
Gjennomsnittlig rente brutto utlån	3,1 %	3,5 %
Av nedbetalingslån utgjør fastrente utlån		
Bokført verdi	1 313 170	1 263 774
Markedsverdi	1 328 608	1 290 230

Av bankens utlån er det utlån med avtalt fastrente som vil ha en markedsverdi som kan avvike vesentlig fra bokført verdi. For øvrige utlån med flytende rente anses bokført verdi å tilsvare markedsverdi.

Bankens maksimale eksponering for kredittrisiko	31.12.16	31.12.15
Brutto utlån	19 069 206	17 798 633
-Nedskrivninger på individuelle utlån	-62 420	-118 602
-Nedskrivninger på grupper av utlån	-79 700	-50 000
Sum netto utlån og fordringer på kunder	18 927 086	17 630 031
Garantier	255 259	247 331
Ikke opptrukne kredittrammer	1 541 400	1 271 548
Maksimal eksponering for kredittrisiko	20 723 745	19 148 909

Banken benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen. Bankens reelle kredittrisiko er derfor vesentlig lavere enn tabellen ovenfor viser. Sikkerheter kan være i form av fysisk sikkerhet, kontantdepot eller avtalt motregning, samt avgitte kausjoner fra privatpersoner og selskaper. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret og kan for eksempel være bygninger, boliger, driftsmidler og/eller varelager.

Sikkerheter per sikkerhetsklasse

Tabellen under viser total verdi av sikkerheter fordelt per sikkerhetsklasse i bankens risikoklassifiseringssystem. Verdiene er beregnet ut i fra et gjennomsnitt av intervallene innenfor hver klasse.

	Gjennomsnitt per klasse	31.12.16	31.12.15
Sikkerhetsklasse 1	120 %	3 385 090	3 309 648
Sikkerhetsklasse 2	110 %	3 280 152	3 089 765
Sikkerhetsklasse 3	90 %	4 157 359	4 062 355
Sikkerhetsklasse 4	70 %	4 820 155	4 098 977
Sikkerhetsklasse 5	50 %	1 409 226	1 290 311
Sikkerhetsklasse 6	30 %	130 888	240 456
Sikkerhetsklasse 7	10 %	31 131	34 518
Sum sikkerhetsverdier fra risikoklassifiseringer		17 213 999	16 126 030

Risikoklassifisering

Risikogruppe	Brutto utlån inkl ubenyttede kreditter		Garantier	
	31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15
Svært lav	38,8 %	39,4 %	23,3 %	23,0 %
Lav	25,1 %	21,9 %	7,2 %	5,7 %
Middels	25,0 %	29,3 %	53,5 %	56,0 %
Høy	5,8 %	2,7 %	9,1 %	4,7 %
Svært høy	4,3 %	5,1 %	5,5 %	8,0 %
Misligholdte og nedskrevne eng.	1,1 %	1,6 %	1,3 %	2,6 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Sum utlån, garantier og ubenyttede kreditter	20 610 607	19 070 182	255 259	247 331

Utlån og garantier fordelt på geografisk område

	Brutto utlån		Garantier	
	31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15
Grenland *	12 543 051	11 825 200	219 655	217 355
Midt og Øst Telemark **	2 972 692	2 825 608	17 795	14 890
Øvrige Telemark	399 277	345 719	8 233	6 499
Utenfor Telemark	3 154 187	2 802 107	9 577	8 587
Sum utlån og garantier fordelt på geografiske områder	19 069 206	17 798 633	255 259	247 331

* Grenland består av kommunene Skien, Porsgrunn, Bamble og Siljan.

** Midt og Øst Telemark består av kommunene hvor banken er representert. Disse utgjør: Bø, Notodden, Sauherad og Nome kommune.

Utlån fordelt på næring og sektor

31.12.16	Brutto utlån	Ubenyttede kreditter	Garantier	Sum engasjement
Primærnæringer	184 691	27 115	640	212 447
Bygg og anlegg	192 425	37 137	27 619	257 182
Varehandel, hotell og restaurant	333 688	95 243	62 025	490 956
Transport og kommunikasjon	212 494	48 334	20 958	281 786
Eiendomsdrift	3 001 259	185 726	95 805	3 282 790
Eiendomsdrift borettslag	1 434 220	99 894	0	1 534 114
Tjenesteytende næring	574 087	83 523	33 463	691 073
Finansiell og offentlig sektor	74 742	5 100	2 406	82 247
Øvrige næringer	413 124	50 385	4 394	467 903
Sum bedriftsmarkedet	6 420 731	632 457	247 310	7 300 497
Personmarked	12 648 475	908 944	7 949	13 565 368
Sum brutto engasjement	19 069 206	1 541 400	255 259	20 865 866
Utlån overført til kredittforetak	7 569 258	811 607	0	8 380 865
Brutto engasjement inkl. kredittforetak	26 638 465	2 353 007	255 259	29 246 731

31.12.15	Brutto utlån	Ubenyttede kreditter	Garantier	Sum engasjement
Primærnæringer	136 710	16 890	1 074	154 674
Bygg og anlegg	197 536	41 039	21 463	260 038
Varehandel, hotell og restaurant	326 240	77 800	70 362	474 402
Transport og kommunikasjon	216 743	35 886	21 988	274 617
Eiendomsdrift	2 624 698	125 961	91 705	2 842 364
Eiendomsdrift borettslag	1 490 610	110 646	0	1 601 256
Tjenesteytende næring	525 967	49 400	28 135	603 502
Finansiell og offentlig sektor	81 277	22 491	2 515	106 283
Øvrige næringer	332 682	29 051	3 890	365 623
Sum bedriftsmarkedet	5 932 463	509 164	241 132	6 682 760
Personmarked	11 866 170	762 384	6 198	12 634 752
Sum brutto engasjement	17 798 633	1 271 548	247 331	19 317 512
Utlån overført til boligkreditt	6 770 783	748 665	0	7 519 448
Brutto engasjement inkl. boligkreditt	24 569 416	2 020 213	247 331	26 836 960

Utvikling misligholdte og tapsutsatte engasjement siste fem år

	2016	2015	2014	2013	2012
Brutto misligholdte engasjement	110 767	115 282	121 932	117 349	121 931
- individuelle nedskrivninger	19 496	37 073	33 290	29 744	29 112
Netto misligholdte engasjement	91 272	78 210	88 642	87 605	92 819
Brutto tapsutsatte engasjement	91 226	178 379	195 121	163 685	175 076
- individuelle nedskrivninger	42 925	81 530	94 306	78 496	86 585
Netto tapsutsatte engasjement	48 301	96 849	100 816	85 189	88 491
Inntektsførte renter på nedskrevne lån	830	2 031	1 178	589	1 541

Det er avsatt 2,5 millioner kroner som tap på garantier mot 2,7 millioner kroner i 2015.

Aldersfordeling på misligholdte engasjement	2016	2015	2014	2013	2012
3 til 6 måneder	27 368	23 229	17 852	34 582	71 074
6 til 9 måneder	24 048	28 913	45 182	16 479	9 995
Over 9 måneder	59 351	63 140	58 898	66 288	40 862
Brutto misligholdte engasjement	110 767	115 282	121 932	117 349	121 931

Individuelle nedskrivninger

	31.12.16	31.12.15
Individuelle nedskrivninger pr. 01.01	118 602	127 596
+ økte individuelle nedskrivninger i perioden	14 600	18 343
+ nye individuelle nedskrivninger i perioden	12 403	13 148
+ periodens konstaterte tap som tidl. er avsatt som nedskrivning	-26 224	-15 403
- tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	-56 961	-25 082
Sum individuelle nedskrivninger pr. 31.12.	62 420	118 602

De individuelle nedskrivningene fordeler seg som følger på bedrifts – og personmarkedet:

	31.12.16	31.12.15
Bedriftsmarked	54 490	101 832
Personmarked	7 930	16 771
Sum individuelle nedskrivninger pr. 31.12.	62 420	118 602

Gruppenedskrivninger

De gruppevise nedskrivningene er ikke tilordnet spesielle næringer, men avsatt ut i fra en total vurdering av engasjementene. Det er kun foretatt gruppenedskrivninger på utlån til og fordringer på kunder.

	31.12.16	31.12.15
Gruppevise nedskrivninger pr. 01.01.	50 000	46 300
+/- periodens endring i gruppevise nedskrivninger	29 700	3 700
Gruppevise nedskrivninger pr. 31.12.	79 700	50 000

Gruppenedskrivningene fordeler seg som følger på bedrifts – og personmarkedet:

	31.12.16	31.12.15
Bedriftsmarked	60 300	31 100
Personmarked	19 400	18 900
Sum gruppevise nedskrivninger pr. 31.12.	79 700	50 000

Kostnadsført tap på utlån og garantier

	2016	2015
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-31 660	6 173
+/- periodens endring i gruppevise nedskrivninger	29 700	3 700
+ periodens konstaterte tap som tidl. ikke er avsatt som nedskrivning	5 794	1 083
- periodens inngang på tidligere perioders kostnadsførte tap	-3 562	-3 370
+ periodens nedskrivning på garantier	-155	1 305
Kostnadsført tap på utlån	117	8 891

Note 15 Rentebærende verdipapirer

Rentebærende verdipapirer fordelt på utstedersektor

31.12.16	Pålydende	Kostpris	Markeds-verdi	Bokført verdi
Stat	10 000	10 000	11 282	10 000
Annen offentlig utsteder	220 000	221 390	221 337	221 390
Finansielle foretak	571 448	572 890	572 303	572 890
Ikke-finansielle foretak	32 043	32 372	31 909	32 372
Sum rentebærende verdipapirer	833 491	836 652	836 831	836 652

31.12.15	Pålydende	Anskaffelses-kost	Markeds-verdi	Bokført verdi
Stat	10 000	10 000	11 606	11 606
Annen offentlig utsteder	220 000	220 853	222 484	222 484
Finansielle foretak	809 084	811 421	807 385	807 385
Ikke-finansielle foretak	67 382	66 965	64 636	64 636
Sum rentebærende verdipapirer	1 106 466	1 109 239	1 106 110	1 106 110

Alle bankens rentebærende verdipapirer er børsnoterte. Ved fastsettelsen av virkelig verdi er markedskurs per 31.12.2016 lagt til grunn. De rentebærende verdipapirene behandles regnskapsmessig som en portefølje, og til laveste verdi av opprinnelig anskaffelseskost og børskurs pr 31.12.2016. Gjennomsnittlig effektiv rente på verdipapirene utgjør 1,6 prosent mot 2,0 prosent i 2015. Renten er beregnet ut fra 12 måneders gjennomsnittlige beholdning. Porteføljens løpetid per 31.12.2016 er på ca 2,9 år mot ca. 2,3 år i 2015.

Banken har ved utgangen av 2016 en egenbeholdning av utstedt obligasjonsgjeld på 463 millioner kroner mot 259 millioner kroner i 2015. Beholdningen føres i balansen til fradrag på gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer.

Note 16 Aksjer, aksje-/verdipapirfond og egenkapitalbevis

	31.12.16	31.12.15
Strategiske anleggsaksjer	611 311	540 706
Andre aksjer, aksje-/verdipapirfond og egenkapitalbevis	11 226	17 661
Sum aksjer, aksje-/verdipapirfond og egenkapitalbevis	622 537	558 366

Spesifikasjon av strategiske anleggsaksjer

Selskapets navn	Organisasjonsnummer	Vår beholdn (antall)	Egenandel i prosent	Kostpris	Bokført verdi
Sparebank 1 Boligkreditt AS	988 738 387	2 728 584	4,2 %	409 535	409 535
Samarbeidende Sparebanker AS *	977 061 164	69 387	7,8 %	48 749	48 749
Sparebank 1 Kredittkort AS	975 966 453	113 068	3,9 %	35 044	35 044
Sparebanken Hedmark	920 426 530	419 968	0,4 %	26 794	26 794
Sparebank 1 Finans Midt-Norge AS	938 521 549	2 255	4,2 %	30 213	30 213
Sparebank 1 Næringskreditt AS	894 111 232	308 240	2,1 %	38 675	38 675
SpareBank 1 Markets AS	992 999 101	17 719	0,8 %	3 499	3 499
Sparebank 1 Mobilbetaling AS	916 389 418	246	3,0 %	7 187	2 787
SamSpar Bankinvest AS*	992 083 832	1 334	12,3 %	2 135	2 135
Samarbeidende Sparebanker Utvikling DA	987 804 467	2 413 607	13,4 %	2 414	2 414
Energi og Miljøkapital AS	984 868 758	93 750	7,5 %	6 225	755
Buikerud Telemark Vestfold Investingsfond AS	977 515 157	266 867	24,1 %	20 540	2 760
Skagerak Maturu Seed AS	918 019 669	882 353	10,0 %	750	750
Eiendomsmegler 1 Næringsmegling AS*	989 176 153	300	50,0 %	5 750	5 750
Andre aksjer ikke spesifisert				1 451	1 451
Sum strategisk anleggsaksjer				638 961	611 311

*Aksjer i de to felleskontrollerte selskapene SamSpar AS og SamSpar Bankinvest AS (BN Bank) er begge virksomheter med forretningskontor i Oslo. Eiendomsmegler 1 Næringsmegling AS har forretningskontor i Sandefjord.

Beholdningsendringer av strategiske anleggsaksjer (eksl datterselskaper)

	2016	2015
Inngående balanse	540 706	446 134
Tilgang	101 888	100 909
Avgang	-16 883	-4 338
Nedskrivning av anleggsaksjer	-14 400	-2 000
Utgående balanse	611 311	540 706

I 2016 hadde de felleskontrollerte virksomhetene følgende hovedtall (foreløpig regnskap)

	Årsresultat	Egenkapital
SamSpar AS	309 684	1 527 208
SamSpar Bankinvest AS	52 119	614 559
Eiendomsmegler 1 Næringsmegling AS	334	5 001

Gevinst/ tap (-) på verdipapirer som er anleggsmidler (ekst ds)

	2016	2015
Gevinst ved realisasjon av anleggsaksjer	15 867	0
Nedskrivning anleggsaksjer	-14 400	-2 000
Gevinst/tap (-) på verdipapirer som er anleggsmidler	1 467	-2 000

Note 17 Aksjer i datterselskaper

	31.12.16	31.12.15
Aksjer i datterselskaper	32 164	32 164

Sparebanken Telemark har 3 datterselskaper henholdsvis Tufte Eiendom AS, Sparebankgården AS og Eiendomsmegler 1 Telemark AS (56 prosent). Det er ikke utarbeidet konsernregnskap fordi datterselskapene ikke anses for å ha betydning for å bedømme bankens stilling og resultat ref RL § 3-8(2).

Eierandelen i datterselskap tilsvarer stemmeandel.

	Organisasjons- nummer	Anskaffelses- tidspunkt	Forretnings- kontor	Eierandel (antall)	Eierandel i %	Kostpris	Bokført verdi
Tufte Eiendom AS	986 844 058	01.01.06	Porsgrunn	150	100 %	19 155	9 000
Sparebankgården AS	989 974 777	26.04.10	Porsgrunn	3 000	100 %	21 558	21 558
Eiendomsmegler 1 Telemark AS	971 225 793	01.07.99	Skien	6 877	56 %	1 606	1 606
Sum aksjer i datterselskap						42 319	32 164

I 2016 hadde datterselskapene følgende hovedtall (foreløpig ikke revidert regnskap)

	Drifts- inntekter	Drifts- resultat	Års- resultat	Sum eiendeler	Sum egenkapital
Tufte Eiendom AS *	0	-11	-2 723	9 816	4 951
Sparebankgården AS	4 973	2 086	960	36 745	8 492
Eiendomsmegler 1 Telemark AS	31 925	4 375	3 469	17 480	4 449

*Tufte Eiendom AS eier 100% av aksjene i Apotekergården AS og TT-Eiendom AS. TT-Utvikling AS og Haugsmarka AS ble innfusjonert i TT Eiendom i 2016. Tallene over er foreløpige selskapstall for Tufte Eiendom AS og ikke konsernet Tufte Eiendom AS.

Note 18 Nærstående parter

Banken har 3 datterselskaper samt eierandeler i 3 felleskontrollerte virksomheter. Eierandeler i selskapene er presentert i note 16 og 17. Internhandel med datterselskaper og felleskontrollerte virksomheter er gjort i henhold til egne avtaler og på forretningsmessige vilkår.

	31.12.16	31.12.15
Utlån til datterselskaper	40 557	43 308
herav forfaller senere enn 5 år	27 808	30 224
Utlån til felleskontrollerte virksomheter	15 795	42 778
herav forfaller senere enn 5 år	5 325	5 325
Garantier avgitt til datterselskaper	100	100
Garantier avgitt til felleskontrollerte virksomheter	0	0
Innskudd fra datterselskaper	66 133	59 596
Innskudd fra felleskontrollerte virksomheter	0	0
Gjeld til datterselskaper	0	0
Transaksjoner med datterselskaper (leie bygg)	4 936	4 428

Note 19 Avsetning for påløpte kostnader og forpliktelser

Pensjoner inngår i følgende balanseposter

	31.12.16	31.12.15
Pensjonsforpliktelse (gjeld)	8 928	13 827
Overfinansiert pensjonsforpliktelse (eiendel)	8 393	0
Sum netto pensjonsforpliktelse	534	13 827

Spesifikasjon av pensjonsforpliktelser

	31.12.16		Totalt
	Sikrede	Usikrede	
Påløpte pensjonsforpliktelser	225 863	7 966	233 829
Verdi av pensjonsmidler	-235 621	0	-235 621
Netto pensjonsforpliktelser	-9 758	7 966	-1 792
Arbeidsgiveravgift	1 365	962	2 326
Balanseførte pensjonsforpliktelser/ midler (-)	-8 393	8 928	534

	31.12.15		Totalt
	Sikrede	Usikrede	
Påløpte pensjonsforpliktelser	235 098	8 160	243 258
Verdi av pensjonsmidler	-231 503	0	-231 503
Netto pensjonsforpliktelser	3 596	8 160	11 756
Arbeidsgiveravgift	921	1 151	2 071
Balanseførte pensjonsforpliktelser	4 517	9 310	13 827

Banken har ytelsesbaserte pensjonsordninger i Sparebank 1 Livsforsikring AS og Storebrand Livsforsikring AS. Ansatte som ble tilsatt etter 01.07.2005 (Sparebanken Grenland), etter 01.03.2008 (Sparebanken Telemark) og etter 01.01.2009 (Holla og Lunde Sparebank) er tilknyttet en innskuddsbasert ordning. For den innskuddsbaserte ordningen vil årets pensjonskostnad tilsvare årets påløpne premie. Pensjonsordningene oppfyller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Banken har inngått avtale om førtidspensjonsordning til adm. banksjef, vise adm. banksjef og tidligere banksjef. Førtidspensjonsordningene inngår blant de usikrede ordningene.

Ved beregning av pensjonsforpliktelse for den ytelsesbaserte ordningen er følgende antall medlemmer lagt til grunn:

Medlemmer i ytelsesbasert pensjonsordning	31.12.16	31.12.15
Antall personer med i pensjonsordning	193	210
herav aktive	102	123
herav pensjonister og uføre	91	87

Medlemmer i innskuddsbasert pensjonsordning	31.12.16	31.12.15
Antall personer med i pensjonsordning	42	43
herav aktive	42	43
herav pensjonister og uføre	0	0

Spesifikasjon av estimatavvik ført direkte mot egenkapitalen

	31.12.16		
	Sikrede	Usikrede	Totalt
Estimatavvik pensjonsmidler	-8 170	0	-8 170
Estimatavvik pensjonsforpliktelser	15 327	486	15 813
Effekt finansskatt	-514	-273	-787
Sum estimatavvik ført direkte mot egenkapitalen	6 643	213	6 856

	31.12.15		
	Sikrede	Usikrede	Totalt
Estimatavvik pensjonsmidler	10 322	0	10 322
Estimatavvik pensjonsforpliktelser	9 956	1 374	11 329
Sum estimatavvik ført direkte mot egenkapitalen	20 277	1 374	21 651

Spesifikasjon av årets pensjonskostnad

	2016		Totalt
	Sikrede	Usikrede	
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	6 931	0	6 931
Rentekostnad på netto pensjonsforpliktelsen	-41	228	187
Periodisert arbeidsgiveravgift	850	0	850
Pensjonskostnad ytelsesbasert ordning	7 739	228	7 968
Pensjonskostnad innskuddsbasert ordning	1 301	0	1 301
Pensjonskostnad ny AFP	1 576	0	1 576
Netto pensjonskostnad	10 617	228	10 845

	2015		Totalt
	Sikrede	Usikrede	
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	7 404	0	7 404
Rentekostnad på netto pensjonsforpliktelsen	550	244	794
Periodisert arbeidsgiveravgift	901	0	901
Pensjonskostnad ytelsesbasert ordning	8 855	244	9 098
Pensjonskostnad innskuddsbasert ordning	1 307	0	1 307
Pensjonskostnad ny AFP	1 602	0	1 602
Netto pensjonskostnad	11 765	244	12 008

Økonomiske forutsetninger

Forutsetninger ved beregning av pensjonskostnad

	2016	2015
Diskonteringsrente	2,10 %	2,30 %
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	2,10 %	2,30 %
Årlig lønnsregulering	2,25 %	2,50 %
Årlig økning i folketrygdens grunnbeløp (G)	2,25 %	2,50 %
Årlig regulering av pensjoner	0,00 %	0,00 %

Forutsetninger ved beregning av pensjonsforpliktelse 31.12

	2016	2015
Diskonteringsrente	2,60 %	2,50 %
Årlig lønnsregulering	2,50 %	2,25 %
Årlig økning i folketrygdens grunnbeløp (G)	2,25 %	2,25 %
Årlig regulering av pensjoner	0,00 %	0,00 %

Øvrige sentrale forutsetninger:

	2016	2015
Frivillig avgang/turnover til 50 år	2,00 %	2,00 %
Frivillig avgang/turnover fra og med 50 år	0,00 %	0,00 %
Benyttet levealderstabell	GAP07	GAP07

Ved beregning av virkelig verdi på pensjonsmidler pr 31.12.2016 er det lagt til grunn en forventet avkastning for 2016 på 2,10 prosent tilsvarende benyttet diskonteringsrente. Faktisk avkastning på pensjonsmidlene var i 2015 1,8 prosent .

AFP ordningen finansieres med premier fra arbeidsgiver med prosentandel av lønn som i 2016 var 2,5 tilsvarende som i 2015.

Note 20 Ansvarlig lånekapital i andre foretak

	31.12.16	31.12.15
SamSpar AS	5 325	5 325
SpareBank 1 Midt-Norge	5 064	2 993
SpareBank 1 Livsforsikring AS	15 300	10 000
SpareBank 1 Boligkreditt AS	0	48 000
SpareBank 1 Kredittkort AS	4 084	4 084
Sum ansvarlig lånekapital i andre foretak	29 773	70 402
Herav brutto utlån til og fordringer på kunder	5 325	5 325
Herav rentebærende verdipapirer	24 448	65 077

Note 21 Innskudd fra kunder

	31.12.16	
	Beløp	Snitt rente
Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	11 843 527	0,8
Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	1 367 794	1,9
Sum innskudd fra kunder	13 211 321	0,9

	31.12.15	
	Beløp	Snitt rente
Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	11 513 936	1,5
Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	1 077 472	2,9
Sum innskudd fra kunder	12 591 408	1,6

Gjennomsnittrente er beregnet som et gjennomsnitt for de respektive balansepostene per 31.12.

Banken har ved utgangen av 2016 fastrenteinnskudd på 153 millioner kroner hvorav markedsverdien var på 152 millioner kroner. I 2015 hadde banken ingen fastrenteinnskudd ved utgangen av året.

Innskudd fra kunder fordelt på næringer

	31.12.16	31.12.15
Primærnæringer	96 189	99 216
Bygg og anlegg	211 773	205 209
Varehandel, hotell og restaurant	468 552	541 380
Transport og kommunikasjon	125 578	135 450
Eiendomsdrift	1 044 349	724 947
Eiendomsdrift borettslag	210 123	196 864
Tjenesteytende næring	998 247	949 532
Finansiell og offentlig sektor	479 881	522 800
Øvrige næringer	208 467	184 066
Sum bedriftsmarkedet	3 843 158	3 559 465
Personmarkedet	9 368 163	9 031 943
Sum innskudd fra kunder	13 211 321	12 591 408

Innskudd fra kunder fordelt på geografisk område

	31.12.16	31.12.15
Grenland *	9 907 387	9 478 365
Midt og Øst Telemark **	1 770 558	1 697 376
Øvrige Telemark	144 629	139 414
Utenfor Telemark	1 388 747	1 276 253
Sum innskudd fra kunder	13 211 321	12 591 408

* Grenland består av kommunene Skien, Porsgrunn, Bamble og Siljan

** Midt og Øst Telemark består av kommunene hvor banken er representert dvs Bø, Notodden, Sauherad og Nome kommune

Note 22 Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

	31.12.16		31.12.15	
	Beløp	Snitt rente	Beløp	Snitt rente
Lån fra kredittinstitusjoner	150 000	1,3	150 000	1,5
Sertifikatlån	200 000	1,6	200 000	1,5
Obligasjonslån	5 212 000	2,1	4 741 000	2,4
Ansvarlig lån	150 000	2,9	0	2,6
Sum gjeld inkl ansvarlig lån	5 712 000	2,0	5 091 000	2,4

Gjeld fordelt på forfalltidspunkt	31.12.16		31.12.15	
	Beløp	Andel	Beløp	Andel
2016			741 000	15 %
2017	837 000	15 %	1 100 000	22 %
2018	1 100 000	19 %	1 100 000	22 %
2019	1 000 000	18 %	1 000 000	20 %
2020	1 000 000	18 %	900 000	18 %
2021	1 525 000	27 %	-	0 %
2022 og eldre	250 000	4 %	250 000	5 %
Gjeld ved utstedelse av verdipapirer	5 712 000	100 %	5 091 000	100 %

Likviditetsreservekrav LCR	158,8 %	110,7 %
-----------------------------------	----------------	----------------

Banken utstedte i 2016 et ansvarlig obligasjonslån pålydende 150 millioner kroner. Det ansvarlige obligasjonslånet har en kupong på 3 måneders NIBOR pluss 2,25 prosentpoeng. Det ansvarlige obligasjonslånet har 10 års løpetid og førtidig innløsningsrett første gang 10. november 2021.

Note 23 Egenkapital

Spesifikasjon av endring i egenkapitalen

	Eierandels- kapital	Overkurs- fond	Utjevnings- fond	Grunnfonds- kapital	Sum egenkapital
Egenkapital pr 31.12.2015	675 664	1 876	152 503	1 376 719	2 206 761
Estimatavvik etter skatt på pensjonsordningen			1 934	3 208	5 142
Årets resultat			82 689	137 149	219 838
Avsatt til utbytte og gaver			-40 000	-4 500	-44 500
Sum egenkapital per 31.12.2016	675 664	1 876	197 126	1 512 575	2 387 241

Sum egenkapital	31.12.16	31.12.15
Egenkapital pr 1.1	2 206 761	2 030 630
Emisjon	0	18 000
Estimatavvik etter skatt på pensjonsordningen	5 142	16 238
Årets resultat	219 838	166 393
Avsatt til utbytte og gaver	-44 500	-24 500
Sum egenkapital pr 31.12.	2 387 241	2 206 761
Egenkapitalandel	11,1 %	11,0 %
Årsresultat i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital	1,1 %	0,8 %

Eierandelskapitalen består av 6.756.640 egenkapitalbevis pålydende kr 100. Eierandel for egenkapitalbeveiserne (stiftelsene) per 31.12.2016 er 36,6 prosent mot 37,6 prosent per 31.12.2015. Egenkapitalbeveiserne har 20 prosent av stemmene i representantskapet.

Eiere	Antall	Pålydende	Balanseført
Sparebankstiftelsen Telemark - Grenland	3 378 320	100	337 832
Sparebankstiftelsen Telemark - Holla og Lunde	3 378 320	100	337 832
Sum eierandelskapital	6 756 640	100	675 664

Note 24 Kapitaldekning

Ansvarlig kapital	31.12.16	31.12.15
Innskutt egenkapital	677 540	677 540
Opptjent egenkapital	1 709 701	1 529 221
Sum balanseført egenkapital	2 387 241	2 206 761
Verdjusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-848	-1 124
Andre immaterielle eiendeler	-3 121	-3 642
Overfinansiering pensjonsforpliktelse	-6 295	0
Fradrag for ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	-298 838	-387 157
Sum ren kjernekapital	2 078 138	1 814 839
Tilleggskapital (ansvarlig lån)	149 638	0
Fradrag for ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	-87 622	0
Sum ansvarlig kapital	2 140 154	1 814 839
Risikovektet balanse		
Kredittrisiko	10 903 418	10 010 096
Operasjonell risiko	917 724	797 308
CVA- tillegg (motpartsrisiko derivater)	8 269	14 303
Risikovektet balanse	11 829 411	10 821 707
Ren kjernekapitaldekning	17,6 %	16,8 %
Kjernekapitaldekning	17,6 %	16,8 %
Kapitaldekning	18,1 %	16,8 %
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio (LR))	9,6 %	8,7 %

Ren kjernekapitaldekning og kjernekapitaldekning uten overgangsregler er beregnet til 16,9 (16,4) prosent, og kapitaldekningen er beregnet til 18,0 (16,4) prosent.

Bufferkrav	31.12.16	31.12.15
Bevaringsbuffer (2,5 %)	295 561	270 543
Motsyklisk buffer (1,5%) *	177 336	108 217
Systemrisikobuffer (3,0 %)	354 673	324 651
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	827 570	703 411
Minimumskrav til ren kjernekapital (4,5 %)	532 009	486 977
Tilgjengelig ren kjernekapital	716 462	624 451

* fra 31.12.2017 2,0 prosent

Spesifikasjon av kredittrisiko - risikovektet

	31.12.16	31.12.15
Lokale og regionale myndigheter	5 201	6 948
Institusjoner	204 275	256 808
Foretak	1 801 648	1 662 580
Massemarked	1 236 154	1 265 854
Pantesikkerhet i eiendom:		
- Pantesikkerhet i boligeiendom	4 923 271	4 615 800
- Pantesikkerhet i næringseiendom	2 417 786	1 900 587
Forfalte engasjementer	90 747	78 939
Obligasjoner med fortrinnsrett	54 844	50 706
Andeler i verdipapirfond	5 222	5 222
Øvrige engasjementer inkl utsatt skatt	164 270	166 653
Sum kredittrisiko	10 903 418	10 010 096

Note 25 Finansielle instrumenter

Swap avtaler	Nominelt beløp		Virkelig verdi	
	31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15
Sikring av utlån til og fordringer på kunder	1 277 531	1 154 406	-17 655	-34 213
Sikring av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	100 000	100 000	4 404	11 192
Sum	1 377 531	1 254 406	-13 252	-23 020

Nominelt beløp tilsvarer det referansebeløp (hovedstol) som er avtalt i bytteavtalene og som er grunnlag for beregning av renter og avkastning. Virkelig verdi tilsvarer det banken vil betale/motta ved realisasjon av avtalene.

Sikringsinstrumentene er ikke balanseført da de på balansedagen er ansett å være effektive. Instrumentene sikrer virkelig verdi av balanseførte eiendeler og gjeld. Mer-/mindreverdi på instrumentene motsvares av tilsvarende mer-/mindreverdi på sikringsobjektene (utlån, innskudd og innlån).

Gjenværende løpetid derivater er 3,3 år per 31.12.2016 mot 3,6 år per utgangen av 31.12.2015.

Note 26 Forfallsanalyse

2016 (beløp i mill. kr)	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1 - 5 år	Over 5 år	Sum
Kontanter og fordringer på sentralbanker	38	0	0	0	0	38
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0	887	0	0	0	887
Netto utlån til og fordringer på kunder	0	2 829	650	3 129	12 319	18 927
Rentebærende verdipapirer	0	0	122	669	45	837
Øvrige eiendeler	32	31	0	610	172	844
Sum eiendeler	70	3 746	772	4 408	12 537	21 533
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	150	150
Innskudd fra og gjeld til kunder	11 844	1 368	0	0	0	13 211
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	180	657	4 475	100	5 412
Øvrig gjeld	0	211	0	0	11	223
Ansvarlig lån	0	0	0	150	0	150
Egenkapital	2 387	0	0	0	0	2 387
Sum gjeld og egenkapital	14 231	1 759	657	4 625	261	21 533
Netto likviditetseksponering	-14 161	1 987	115	-217	12 275	0

Pr 31.12.2016 hadde banken følgende lånemuligheter i Norges Bank og avtalte trekkrettigheter:

Type (beløp i mill. kr)	Låneadgang/ramme	Herav trukket beløp	Forfall på trekkramme
Låneadgang i Norges Bank	350	0	
Trekkrettighet oppgjørskonto	300	0	31.12.17

SpareBank 1 Telemark inngikk, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt AS, i 2011 en avtale om etablering av likviditetsfasilitet for selskapet. Dette innebærer at bankene kommitterer seg til å kjøpe boligkredittobligasjoner begrenset til en samlet verdi av tolv måneders forfall i SpareBank 1 Boligkreditt AS. Den enkelte eier (bank) hefter prinsipielt for bankens andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken.

Note 27 Markedsrisiko

Markedsrisiko knyttet til renterisiko oppstår som følge av at rentebærende eiendeler og forpliktelser har ulik gjenstående rentebindingstid. Den totale renterisikoen kan splittes i fire elementer:

- basisrisiko
- administrativ renterisiko
- rentekurverisiko
- spreadrisiko

Bankens styre har vedtatt rammer for den totale renterisikoen både med hensyn til basisrisiko og rentekurverisiko. Banken styrer renterisikoen mot det ønskede nivå på plasseringer og innlån gjennom rentebindingen, samt ved bruk av rentederivater.

Basisrisiko er den verdiendring som finner sted på bankens eiendeler og gjeld når hele rentekurven parallellforskyves. Basisrisikoen er vist i tabellen nedenfor ved renteøkning på 1 prosentpoeng. Det er ikke tatt hensyn til administrativ renterisiko ved beregning av basisrisiko.

Basisrisiko (beløp i mill. kr)	31.12.16	31.12.15
Obligasjoner og sertifikater	-3,8	-2,7
Fastrenteutlån	-37,1	-36,6
Fastrenteinnskudd	1,1	0,0
Sertifikatlån	0,9	1,8
Obligasjonslån	13,1	13,7
Ansvarlig lån	0,2	0,0
Derivater	29,5	27,4
Basisrisiko, effekt på resultat før skatt	3,8	3,4

Negativt fortegn indikerer at banken taper på en renteoppgang.

Selv om beregningene ovenfor viser at banken vil tjene på en renteoppgang, er det ikke likegyldig hvordan renteoppgangen skjer. Tabellen under viser den såkalte rentekurverisikoen, det vil si risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring, ved å måle bankens netto renteeksponering innenfor de ulike tidsintervallene.

Rentekurverisiko (beløp i mill. kr)	31.12.16	31.12.15
0 - 1 mnd	0,5	0,3
1 - 3 mndr	3,6	3,3
3 - 12 mndr	3,0	2,0
1 - 5 år	1,2	1,0
5 - 10 år	-4,6	-3,0
Rentekurverisiko, effekt på resultat før skatt	3,8	3,4

Administrativ renterisiko er effekten av at det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet og til banken har fått justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum seks ukers varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og åtte uker ved rentereduksjon på innskudd. I våre beregninger er det beregnet med åtte uker varslingsfrist både på innskudd og utlån.

Administrativ renterisiko (beløp i mill. kr)	31.12.16	31.12.15
Utlån til flytende rente	-29,3	-27,3
Innskudd til flytende rente	21,5	20,8
Administrativ renterisiko, effekt på resultat før skatt	-7,7	-6,5

Spreadrisikoen er risikoen for at markedets prising av de enkelte utstedere ikke endrer seg tilsvarende som de underliggende referanserentene, for eksempel statsrentene eller swaprentene.

Note 28 Garantiansvar

Garantiansvar fordelt på garantiformer	31.12.16	31.12.15
Betalingsgarantier	55 614	60 447
Kontraktsgarantier	100 189	88 851
Lånegarantier	67 312	68 429
Garantier for skatter	100	100
Annet garantiansvar	32 045	29 503
Sum garantiansvar	255 259	247 331

Note 29 Pantstillelser

Det er innskudd og deponert obligasjoner på 367 millioner kroner som sikkerhet for opptak av D-lån og F-lån i Norges Bank. F-lån er det instrumentet som primært blir brukt for å tilføre likviditet til banksystemet fra Norges Bank. F-lån er lån mot sikkerhet i verdipapirer til fast rente og gitt løpetid. Løpetiden på F-lån varierer og avhenger av likviditetssituasjonen i banksystemet.

Note 30 SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort AS

Banken overfører utlån gjennom salg av kundens boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt AS eller lån til næringseiendoms til SpareBank 1 Næringskreditt AS.

SpareBank 1 Boligkreditt AS

Banken selger boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt som igjen utsteder obligasjoner til investorer med sikkerhet i de overførte boliglånene. Det er i 2016 netto solgt lån og kreditter til en verdi av 798 millioner kroner. Totalt er det fraregnet lån og kreditter til SpareBank 1 Boligkreditt for 7.361 millioner kroner ved utgangen av året. Utlånene selges til balanseført verdi se note 5 for spesifikasjon av utlån.

Banken mottar provisjon for de solgte lånene og kredittene tilsvarende renteinntekten på lånene redusert med gjennomsnittlig finansieringskostnad i kredittforetakene og administrasjonskostnader. I den grad det oppstår tap vil dette først bli avregnet mot den provisjonen samtlig aksjonærer mottar for den gjenstående del av kalenderåret det vil si begrenset til siste måneds provisjon ved utløpet av 2016, og utgjorde 3,7 millioner kroner.

De overførte lånene må ha en LTV på under 75 prosent (60 prosent på kreditter) på salgstidspunktet. Gjennomsnittlig LTV for de solgte lånene fra Sparebanken Telemark er på ca 50 prosent.

Likviditetsfasilitet

Sparebanken Telemark har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt AS, inngått avtale om etablering av likviditetsfasilitet for SpareBank 1 Boligkreditt AS. Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utstedt av foretaket begrenset til en samlet verdi av de neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Boligkreditt AS. Forpliktelsen er begrenset til foretakets forpliktelser til å innfri utstedte OMF etter at foretakets egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsipielt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Boligkreditt likviditet i henhold til kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor foretaket ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at banken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Soliditet

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Boligkreditt AS har Sparebanken Telemark også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Boligkreditt AS til enhver tid har en kjernekapitaldekning på minst 9 prosent. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen 3 måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette, med mindre det foretas andre grep for å redusere behovet for kapital. Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være i henhold til hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Boligkreditt. Hver eier hefter prinsipielt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Boligkreditt hadde ved årsskiftet ca 17 prosent ansvarlig kapital, hvorav ca 13 prosent er ren kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i selskapet har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital i henhold til denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SpareBank 1 Næringskreditt AS

Sparebanken Telemark har i 2016 overført næringslån for til sammen 208 millioner kroner til SpareBank 1 Næringskreditt AS. Tilsvarende avtaler som omtalt over om likviditetsfasilitet og aksjonæravtale soliditet gjelder også for SpareBank 1 Næringskreditt AS.

De overførte lånene må ha en LTV på under 60 prosent på salgstidspunktet. Gjennomsnittlig LTV for de solgte lånene fra Sparebanken Telemark er på ca 30 prosent.

Næringskreditt hadde ved årsskiftet ca 21 prosent ansvarlig kapital, hvorav ca 16 prosent er ren kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i selskapet har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital i henhold til denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SpareBank 1 Kredittkort AS

SpareBank 1 Kredittkort AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen, og har som formål å være felles kredittkortselskap for bankenes kunder. Sparebanken Telemark har inngått en aksjonæravtale med SpareBank 1 Kredittkort AS og aksjonærene i SpareBank 1 Kredittkort AS. Avtalen innebærer blant annet at banken er forpliktet til å bidra med egenkapital slik at SpareBank 1 Kredittkort AS har en forsvarlig ansvarlig kapital, og til enhver tid oppfyller de minstekrav til ansvarlig kapital som følger av lovgivning og/eller anbefalinger fra Finanstilsynet og som er nødvendig for en forsvarlig drift av SpareBank 1 Kredittkort. Bankene er også forpliktet til å bidra med funding av egen portefølje (total balanse). Bankene mottar provisjon fra SpareBank 1 Kredittkort AS tilsvarende bankens andel av renteinntekter fratrukket funding kostnader og konstaterede tap, bankens andel av transaksjonsinntekter samt nysalgsprovisjon.

Erklæring fra styret og administrerende banksjef

Vi bekrefter at årsregnskapet for perioden 1. januar til 31. desember 2016, etter vår beste overbevisning, er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av bankens eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet og at opplysninger i årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til banken, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko og usikkerhetsfaktorer banken står ovenfor.

Styret i Sparebanken Telemark

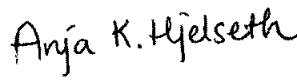
Porsgrunn, 13. februar 2017

Per Richard Johansen
Styrets leder

Per Wold

Bjørn Vidar Nesheim

Ingeborg Fogt Bergby

Anja K. Hjelseth

Anne Berg Behring

Jan Berge

May Britt B. Boye

Per Halvorsen
Adm. banksjef

Bankens ledelse

Bankens ledergruppe består av:

- Administrerende banksjef Per Halvorsen
- Banksjef forretningsutvikling - vise administrerende banksjef Preben Prebensen
- Banksjef økonomi og finans (CFO) Roar Snippen
- Banksjef personmarked Anne Vikan
- Banksjef bedriftsmarked Arent K. Anfinsen
- Banksjef HR Marianne Thorsdal

Styret i Sparebanken Telemark

Styret i Sparebanken Telemark består av 8 medlemmer herav to ansattvalgte. I oktober 2016 valgte Geir Olav Ryntveit å fratre på grunn av jobb bytte. Anja Kristin Hjelseth har etter dette vært møtende varamedlem i styret.

Styret i banken består av:

- Styrets leder Per Richard Johansen
- Styrets nestleder Per Wold
- Styremedlem Bjørn Vidar Nesheim
- Styremedlem Anne Berg Behring
- Styremedlem Ingeborg Fogt Bergby
- Styremedlem ansattvalgt Jan Berge
- Styremedlem ansattvalgt May Britt B. Boye
- Varamedlem Anja Kristin Hjelseth
- Varamedlem Kikkan Christoffersen
- Varamedlem ansattvalgt Sjur Mogstad
- Varamedlem ansattvalgt Bente Melum Svendsen

Representantskap og revisjon

Representantskapet er bankens øverste organ og skal se til at banken virker etter sitt formål og i samsvar med lover og vedtekter. Representantskapet består av 24 medlemmer herav 12 kundevalgte, 6 valgt av egenkapitalbeviserne og 6 ansattvalgte. Representantskapets leder er Øystein Beyer.

Bankens intern revisor er KPMG as med Svein Arthur Lyngroth som ansvarlig revisjonspartner, mens EY er bankens ekstern revisor med Øystein A. Kvåse som ansvarlig revisjonspartner.

Banken for Telemark og Telemarkinger

Organisasjonsnummer: 937 891 334
Telefon: 02610

post@sb1telemark.no
sb1telemark.no

Postboks 188, 3901 Porsgrunn

Storgata 117, 3921 Porsgrunn

SpareBank
TELEMARK

Building a better
working world

Statsautoriserte revisorer
Ernst & Young AS

Melkevegen 13, NO-3919 Porsgrunn
Postboks 84, NO-3901 Porsgrunn

Foretaksregisteret: NO 976 389 387 MVA
Tlf: +47 24 00 24 00

Fax: +47 35 55 96 20

www.ey.no

Medlemmer av den norske revisorforening

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til representantskapet i Sparebanken Telemark

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Sparebanken Telemark som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap som viser et overskudd på kr 219 837 713, og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av bankens finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dens resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av banken i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i bankens årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Før datoen for revisjonsberetningen mottok vi årsberetningen og erklæring fra styrets medlemmer og administrerende banksjef. Styret og administrerende banksjef (ledelsen) er ansvarlig for øvrig informasjon. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den ellers viser seg å inneholde vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til bankens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike banken eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig

dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, urklige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av bankens interne kontroll;
- ▶ evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig, og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om bankens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at bankens evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av bankens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokførings-skikk i Norge.

Porsgrunn, 13. februar 2017
ERNST & YOUNG AS

Øystein A. Kvåse
statsautorisert revisor

A member firm of Ernst & Young Global Limited